

ÅRSRAPPORT

2016

JURK

Juridisk rådgivning for kvinner

FORORD

Denne rapporten gir en oversikt over Juridisk rådgivning for kvinner sin virksomhet i 2016.

Målet med rapporten er å gi interesserte innsyn i JURKs aktiviteter, økonomi, statistikk og generell drift.

Takk til alle ansatte, samarbeidspartnere og økonomiske bidragsytere som har muliggjort JURKs arbeid i 2016.

Oslo, januar 2017

Sara Eline Grønvold

daglig leder

Årsrapporten er skrevet av Sara Eline Grønvold og Hanna Rummelhoff på bakgrunn av innspill fra alle ansatte (se bak).

INNHOLDSFORTEGNELSE

<u>1.</u>	<u>HISTORIKK OG OVERORDNEDE MÅLSETTINGER .....</u>	<u>5</u>
1.1	HISTORIKK.....	5
1.2	STRATEGISKE FØRINGER FOR JURKS ARBEID 2014-2018	5
<u>2.</u>	<u>DRIFT OG ORGANISERING.....</u>	<u>6</u>
2.1	JURKS ORGANISASJONSSTRUKTUR.....	6
2.2	NORGES KVINNELOBBY.....	9
2.3	DRIFT	9
2.4	OPPLÆRING OG KOMPETANSEUTVIKLING AV MEDARBEIDERE.....	11
2.5	INTERN PLANLEGGING OG EVALUERING.....	11
2.6	ARBEIDSMETODE: SAMARBEID OG DIALOG	12
<u>3.</u>	<u>PROFILERING OG SYNLIGHET .....</u>	<u>15</u>
3.1	JURK I MEDIA.....	15
3.2	HJEMMESIDE OG SOSIALE MEDIER	16
3.3	MAGASINET	17
3.4	STANDS, ARRANGEMENTER OG MARKERINGER	17
<u>4.</u>	<u>SAKSBEHANDLING .....</u>	<u>19</u>
4.1	OVERSIKT	19
4.2	ANTALL BEHANDLEDE SAKER	19
4.3	PARTSREPRESENTASJON.....	20
4.4	SAKSBEHANDLINGSOMRÅDER OG TENDENSER VI SER I 2016.....	21
<u>5.</u>	<u>VÅRE KLIENTER.....</u>	<u>29</u>
5.1	HVEM ER KLIENTENE VÅRE?.....	29
5.2	MOTTAKSSTED – HVEM NÅR VI GJENNOM OPPSØKENDE ARBEID?	35
5.3	HVORDAN FIKK KLIENTEN VITE OM JURK?	36
5.4	FYLLER JURK ET UDEKKET BEHOV FOR RETTSHJELP?	36
<u>6.</u>	<u>RETTSPOLITISK ARBEID .....</u>	<u>44</u>
6.2	RAPPORTER	FEIL! BOKMERKE ER IKKE DEFINERT.
6.3	HØRINGER/INNSPILL TIL OFFENTLIGE UTVALG.....	44
6.3	FNS MENNESKERETTIGHETSKONVENSJONER.....	45
6.4	RETTSPOLITISKE PROSJEKTER.....	45
<u>7.</u>	<u>INTERNASJONALT ARBEID.....</u>	<u>48</u>

7.1	MUJERES TRANSFORMANDO EL MUNDO (MTM).....	48
7.2	KWIECO - KILIMANJARO WOMEN INFORMATION EXCHANGE AND CONSULTANCY ORGANIZATION	49
8.	<u>ØKONOMI .....</u>	52
8.1	ÅRSREGNSKAP FOR 2016	52
8.2	BIDRAGSYTERNE VÅRE I 2016	54
9.	<u>MEDARBEIDERE 2016..... FEIL! BOKMERKE ER IKKE DEFINERT.</u>	

1. Historikk og overordnede målsettinger

1.1 Historikk

Juridisk rådgivning for kvinner (JURK) ble stiftet i 1974. Oppstarten var resultat av et forskningsprosjekt som avdekket at kvinner hadde stor mangel på kunnskap om rettighetene sine. De kvinnene som hadde slik kunnskap, hadde dessuten vanskeligheter med å nyttiggjøre seg av den, altså å hevde sin rett. JURKs formål den gang var den samme som vi har i dag: å arbeide for å bedre kvinners rettsstilling. Utover 70-tallet kom en del avkjønnet lovgivning, der menn mistet særfortrinn. Eksempler på dette er odelsloven og navneloven. Likestillingsloven kom i 1978 og FNs Kvinnekonvensjon (CEDAW) trådte i kraft i 1982.

Til tross for at det i dag er formell likestilling gjennom lov, opplever vi i JURK at kvinner fortsatt kommer dårligere ut enn menn på flere områder. Det er store forskjeller mellom det å ha rett og få rett, og formelt kjønnsnøytrale rettsregler fører ikke nødvendigvis til reell likestilling.

Gjennom saksbehandlingen vår erfarer vi at kvinnelige innsatte soner under langt dårligere forhold enn de mannlige. Kvinner i midlertidige stillinger er mer utsatte enn sine mannlige kolleger på grunn av fravær i forbindelse med fødsel og permisjon. Vi ser dessuten at kvinner ofte kommer dårligere ut etter endt samboerskap enn menn. Etter vår erfaring skyldes dette ofte manglende kunnskap om at samboerforhold ikke er rettslig regulert, samtidig som at tradisjonelle kjønnsrollemønstre bidrar til at kvinner bruker inntektene sine på løpende utgifter, mens menn betaler ned på boliglån. I tillegg opplever vi at menn gjennomgående har bedre rettskunnskap enn kvinner. I praksis viser det seg at kvinner i mindre grad enn menn benytter seg av det tradisjonelle rettsapparatet, uten at vi i dag har nok kunnskap om hvorfor det er slik. Dette gjelder spesielt enkelte grupper som f.eks. kvinner med minoritetsbakgrunn og kvinner utsatt for vold. JURKs oppsøkende arbeid rettet mot disse gruppene er derfor svært viktig. På bakgrunn av dette mener vi at JURKs arbeid bidrar til at en utsatt gruppe bedre settes i stand til å hevde sin rett.

JURKs virksomhet er delt mellom saksbehandling, rettsinformasjon, rettspolitisk arbeid og oppsøkende virksomhet.

1.2 Strategiske føringer for JURKs arbeid 2014-2018

JURKs formål og virksomhet handler om å sørge for at flest mulig kvinner får oppfylt sine grunnleggende menneskerettigheter. Vår visjon er at alle kvinner er bevisste sin rettsstilling og at likestilling praktiseres. Måten vi ønsker å nå vår visjon på er å gi tilpasset hjelp til selvhjelp for kvinner i hele landet med udekket rettshjelpsbehov. Vi gjør dette gjennom

oppsøkende virksomhet, rettighetsinformasjon, rettspolitisk påvirkning og bistand i konkrete saker.

De følgende fire overordnede prioriterte områdene er en rettesnor for JURK sitt arbeid i strategiperioden 2014-2018:

- Kvinner og integrering
- Kvinner og arbeidslivet
- Kvinner og vold
- Kvinner og økonomisk selvstendighet

Denne prioriteringen betyr at JURK må:

- gi relevant og god rettsinformasjon
- finne gode måter å nå målgruppene på
- gi best mulig oppfølging til klienter som har juridiske problemer innen disse områdene
- kommunisere tydelig utad at vi jobber med dette
- være aktive rettspolitisk og rapportere om endringer på feltet

2. Drift og organisering

Kort om Jusshuset

I januar 2016 flyttet JURK inn i Jusshuset i Skippergata 23. Vi deler huset med Jussbuss og Gatejuristen. Vi har i løpet av 2016 hatt en formidabel økning i antall klienter og saker, og har god grunn til å tro at den nye plasseringen vår er en medvirkende årsak til dette. En samlokalisering bidrar til at vi kan henvise klienter til hverandre, uten å være redd for at de skal «forsvinne på veien». Dessuten ligger Skippergata 23 sentralt plassert i Oslo sentrum, nær de aller fleste former for offentlig transport og lett å finne fra Karl Johans gate.

Vi har i løpet av 2016 hatt flere fellesmøter og seminarer med de to naboene våre, og vi erfarer at samlokaliseringen er positiv for den faglige utviklingen.

2.1 JURKs organisasjonsstruktur

Studentrettshjelpstiltak

JURK er et studentrettshjelpstiltak. Alle JURKs saksbehandlere er jusstudenter og vi er tilknyttet Det juridisk fakultet ved Universitet i Oslo.

JURK blir drevet med dispensasjon fra advokatmonopolet. Vi følger de advokatetiske reglene.

Medlemsforening

JURK valgte høsten 2011 å endre sin organisasjonsstruktur, og innførte generalforsamling som øverste organ og et eksternt styre som skal ha ansvar for en del overordnede oppgaver. Alle ansatte er stemmeberettigede på generalforsamlingen. Tidligere ansatte kan melde seg inn i foreningen JURK ved å betale medlemskontingent, og får da stemmerett på lik linje med ansatte. Også andre kan melde seg inn i JURK, men man må ha jobbet som saksbehandler for å ha stemmerett.

Generalforsamling

Generalforsamlingens oppgaver er blant annet å velge styremedlemmer, vedta vedtektsendringer og behandle budsjett og regnskap. Generalforsamling holdes i mai og i november.

Styret

Styret har blant annet ansvar for lønns- og ansettelsesvilkår for daglig leder, å behandle budsjett og regnskap, å fastsette strategi for virksomheten, samt å være rådgivende organ for daglig leder.

Fellesmøtet

Fellesmøtet (FM) fatter vedtak i prinsipielt viktige saker for JURK som faller utenfor styrets oppgaver. Organet har delegasjonsadgang til andre i organisasjonen. Alle ansatte har møteplikt på fellesmøtet. Fellesmøtet avholdes hver fjerde uke.

Daglig leder

Daglig leder har ansvar for den daglige driften og utviklingen av JURK. Dette innebærer personal- og økonomiansvar, arbeid med utadrettet virksomheten, samt diverse administrativt arbeid. Daglig leder arbeider fulltid, og er ansatt for en periode på tre år med mulighet for forlengelse.

Prosjekt- og rettighetsansvarlig

JURK mottar prosjektmidler fra IMDI til vårt prosjekt med Jussambassadørene. Da dette er et stort prosjekt er vi avhengige av å ha en fulltidsansatt med hovedansvar for prosjektet. I tillegg har fagrådgiveren overordnet ansvar for vårt ordinære rettighetsinformasjonsarbeid, ansvar for statistikk og overordnet ansvar for vårt arbeid med menneskerettigheter.

Saksbehandlingsgruppene

JURK har i 2016 vært delt opp i følgende grupper à fire, fem eller seks medarbeidere:

- Gjelds-, fengsels-, volds- og mishandlingssaker ("VOF")
  - *Behandler også saker innen kjøps- og kontraktsrett*
- Arbeids-, trygde-, og sosialsaker ("Arbeid")
  - *Behandler også saker innen helse- og diskrimineringsrett*
- Bolig-, og utlendingsrett ("Bolig")
- Familie-, barn og samboersaker ("Familie")
  - *Behandler også saker innen arverett*

I saksbehandlingsgruppene blir klientens saker drøftet anonymisert i plenum. Brev utformes av ansvarlig saksbehandler. Hver torsdag har gruppene saksbehandlingsmøte, hvor brevene godkjennes. På disse møtene deltar også en som har arbeidet som saksbehandler tidligere, en såkalt "nedtrapper". Gruppen er kollektivt ansvarlig for den enkelte sak, men det er alltid én saksbehandler som er kontaktperson og hovedansvarlig overfor den rådsøkende.

Den kollektive arbeidsformen er valgt både ut fra et kvalitetssikringshensyn, og av hensyn til den enkelte saksbehandler. Vi mener at de faglige begrensningene som kan ligge i at alle medarbeiderne er studenter, blir avhjulpet gjennom en slik arbeidsform. JURK konsulterer dessuten faglig ekspertise på Universitetet i Oslo, i de ulike departementene, på offentlige kontorer og hos enkelte privatpraktiserende advokater dersom det er nødvendig for saksbehandlingen.

Organisatoriske grupper

JURK har en liten administrasjon. I tillegg til daglig leder, har vi en kontormedarbeider som er ansatt i en 68 % stilling. Alle saksbehandlere må bidra i organisatoriske grupper for å bistå administrasjonen.

I 2016 har JURK hatt følgende organisatoriske grupper:

RIM (Rekruttering, Informasjon, Markedsføring) har ansvar for JURKs profil utad. Dette omfatter informasjonstiltak rettet mot klienter, oppdatering av hjemmesider og rekrutteringsarbeid. Gruppen er videre ansvarlig for utforming av alt generelt informasjonsmateriell.

IG (Internasjonal gruppe) er bindeledd mellom vårt internasjonale og vårt nasjonale arbeid. IG utarbeider blant annet informasjonsbrev til våre internasjonale partnere, er verter ved internasjonale besøk, arrangerer studietur, samt er med på møter i vår internasjonale

avdeling (IA). IG arrangerte i samarbeid med IA en internasjonal aften i to ganger i løpet av 2016.

Magasinet har ansvar for at JURKs magasin kommer ut med to nummer i året. Dette innebærer blant annet å fastsette eventuelt tema, skrive artikler, samle inn artikler til JURK Magasin, layout, trykk og distribusjon. Høsten 2016 ble det besluttet at JURK Magasin skal bli digitalt, og magasinet er nå blitt til en blogg (<http://jurkmagasin.no>).

RPG/Velferd (rettspolitisk gruppe/velferdskomité) er ansvarlig for å koordinere det rettspolitiske arbeidet på huset, samt sosiale arrangementer. Gruppen har i år arrangert rettspolitiske dager i både vår- og høsthalvåret. I løpet av disse dagene har de ulike rettspolitiske prosjektene jobbet for å komme nærmere sine rettspolitiske mål. Alle medarbeiderne på JURK jobber rettspolitisk.

Administrasjonsgruppen på JURK består av en saksbehandler fra hver av saksbehandlingsgruppene, samt en observatør og daglig leder. Administrasjonsgruppen er blant annet ansvarlig for oppfølging av generelle driftsspørsmål i organisasjonen, ansettelse av nye medarbeidere og behandling av permisjonssøknader.

Internasjonal avdeling (IA)

Internasjonal avdeling er en egen avdeling på JURK som består av de prosjektansvarlige for våre utenlandske prosjekter. De prosjektansvarlige er alle tidligere ansatte i JURK.

2.2 Norges Kvinnelobby

Januar 2014 var JURK med på å stifte Norges Kvinnelobby sammen med åtte andre kvinneorganisasjoner.

Norges kvinnelobby er et samarbeidsforum for organisasjoner som har som formål å ivareta kvinners interesser. Norges kvinnelobby arbeider for å fremme kvinners menneskerettigheter, på grunnlag av FNs kvinnekonvensjon og andre grunnleggende internasjonale avtaler. Norges kvinnelobby har lignende organisasjoner i andre land, blant dem Sveriges Kvinnolobby og European Women's Lobby på EU-nivå, som forbilder. Alle partipolitisk uavhengige organisasjoner som primært jobber for kvinners interesser i Norge kan bli medlemmer av Norges kvinnelobby.

2.3 Drift

JURK har i 2016 hatt drift fra uke 2 til og med uke 49 med unntak av påskeuken. I sommermånedene, uke 24-31, var alle saksbehandlerne fristilt fra sin ordinære kontrakt. Noen av saksbehandlerne var lønnet i full stilling på sommerkontrakt.

Saksbehandlerne fikk i 2016 kr. 6500,- i måneden for å arbeide fulltid. Stillingen er en hybrid av både lønnet arbeid (25 timer i uken), frivillig arbeid og praksis. Dette innebærer at til og med de lønnede timene har et sterkt element av frivillighet og timelønnen ligger på ca. kr. 65,-. De fleste av medarbeiderne tar opp studielån ved siden av arbeidet i JURK, og studiene blir som regel forsinket med minst ett semester. Medarbeidernes idealisme og frivillige arbeid er derfor en forutsetning for JURKs eksistens. JURK har et sterkt ønske om å kunne sette opp månedslønnen til de ansatte, da denne har stått stille over flere år

2016	Reell arbeidstid	Lønnet arbeidstid	Ulønnet arbeidstid	Ulønnet arbeid prosentandel
2016	29 339,5	18 605	10 213	35 %

Tabellene viser arbeid som er utført av saksbehandlerne i 2016 *utenom* sommerdrift. Vederlagsfritt arbeid utført av daglig leder, rettighetsansvarlig, nedtrappere og prosjektmedarbeidere er heller *ikke* regnet med.

Saksmottak

JURK tar imot henvendelser per brev og telefon, på hjemmesiden vår, eller ved personlig fremmøte. Vi tar ikke imot saker per e-post.

I 2016 hadde JURK telefonmottak av nye saker til følgende tider: mandag fra kl. 09.00-15.00, samt onsdag fra kl. 17.00-20.00.

Klientmottak ved personlig fremmøte har vi hatt mandag kl. 12.00- 15.00 og onsdag mellom kl. 17.00- 20.00.

Det er også mulig å sende inn saker elektronisk via vår hjemmeside.

For å nå særlige utsatte grupper, jobber vi mye oppsøkende. Dette blant annet overfor kvinnelig innsatte. Vi har derfor i løpet av 2016 hatt faste mottak i Bredtveit, Kragerø, Ravneberget og Sandefjord fengsel. Når vi holder foredrag, gjennomfører vi saksmottak i etterkant av foredragene.

2.4 Opplæring og kompetanseutvikling av medarbeidere

JURK er en organisasjon med stor utskiftning av medarbeidere. God kunnskapsoverføring er derfor avgjørende. Det foregår en kontinuerlig og omfattende skolering som den enkelte medarbeider, organisasjonen, samfunnet og våre klienter har stort utbytte av. I tillegg gjennomfører vi både evalueringsdager og planleggingsdager hvert semester, slik at alle medarbeidere til enhver tid har god kjennskap til gruppenes mål- og handlingsplaner.

Opplæring av nye medarbeidere

Hvert semester organiseres opplæring for nyansatte i JURK. Hensikten er å lære medarbeiderne om organisasjonen, gi en generell innføring i saks- og klientbehandling, samt oppdatere og øke den faglige kompetansen på sentrale juridiske emner. De første opplæringsukene har dessuten en viktig sosial funksjon.

I tillegg til intern opplæring, inviterer vi personer fra både offentlig og privat sektor, for å holde innlegg og lede diskusjoner under opplæringsukene. Eksempler på besøk under opplæringsukene i 2016 er blant andre Barneombudet, privatpraktiserende advokater og LDO.

Fellesseminaret

Fellesseminaret er et samarbeid mellom alle studentrettshjelpstiltakene i landet; Jussformidlingen i Bergen, Jusshjelpa i Nord-Norge, Jushjelpa i Midt-Norge, Jussbuss og JURK. Dette ble i 2016 avholdt på Røros i regi av Jusshjelpa i Nord-Norge. Tema for seminaret var kvinner i fengsel. Seminaret er en viktig arena for erfaringsutveksling, og dessuten et sosialt høydepunkt på høstsemesteret. Tiltakene bytter på ansvaret for å arrangere seminaret.

Studieturen Studieturen 2016 gikk til Amsterdam. Her møtte vi flere organisasjoner som arbeider med prostitusjon. Vi hadde møter med både forkjempere og motstandere av den nederlandske modellen. Vi fikk større innsikt i systemet i Nederland, og på den måten lærte vi også mye om den nordiske modellen.

2.5 Intern planlegging og evaluering

JURKs organisasjonsmodell krever systematisk evaluering og dokumentasjon av utførte aktiviteter og oppnådde resultater, samt kontinuerlig arbeid med kollektiv læring og erfaringsoverføring. Dette for å sikre kontinuitet i driften og opprettholdelse av kompetanse.

Hvert semester settes det av flere dager til både planlegging og evaluering. Noen overordnede mål ligger fast (kapittel 1), men innenfor dette har hver gruppe også stor frihet til å bruke tiden som saksbehandler på JURK til det de er engasjerte i. Gruppene utarbeider i fellesskap halvårlige planer, og de andre ansatte på JURK får mulighet til å komme med innspill.

I tillegg evaluerer vi egen virksomhet og måloppnåelse i slutten av hvert semester.

2.6 Arbeidsmetode: samarbeid og dialog

Samarbeid er en helt grunnleggende del av vår arbeidsmetode. Dette gjelder saksbehandling, rettighetsinformasjon og rettspolitisk arbeid. Dette gjelder både internt og eksternt.

Helt konkret gjennomfører vi dette på følgende måter:

1) *Samarbeid internt*

Vi har et sterkt fokus på samarbeid om saksbehandling i saksbehandlingsgruppene, bl.a. ved at gruppene er kollektivt ansvarlig for hvert brev som sendes ut. I tillegg deltar alle saksbehandlerne i et rettspolitisk prosjekt og en organisatorisk gruppe.

2) *Idédugnader.*

Dette er intensive workshops hvor vi samler inn innspill fra flest mulig aktører til hva som trengs å gjøres og lignende. Vi noterer ned innspillene og skriver rapporter på bakgrunn av idédugnadene.

3) *Fast faglig samarbeid*

På JURKs initiativ organiserer Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) hvert halvår et heldagsseminar.

Avdeling for kvinnerett, barnerett, likestillings- og diskrimineringsrett (KVIBALD) ved Juridisk fakultet er en viktig faglig støttespiller.

Saksbehandlingsgruppene har også en rekke advokater og andre som kan kontaktes for faglig hjelp i vår behandling av enkeltsaker.

Vi har også et godt samarbeid med de andre studentrettshjelptiltakene om både faglige og praktiske spørsmål.

Jusshuset har skapt en ny arena for JURKs eksterne samarbeid, og vi lærer mye av både Gatejuristen og Jussbuss. Jussbuss står i en særstilling når det gjelder samarbeidet vårt utad.

Det er mange likheter mellom oss, både når det gjelder det organisatoriske, men også rettspolitisk. Samtidig har vi tidvis ulike perspektiver, og dette gjør også at Jussbuss er en høyt verdsatt motdebattant. I Skippergata har vi en internt trapp mellom oss, og denne brukes flittig.

4) Andre samarbeid

Vi har også en rekke møter med våre samarbeidspartnere om konkrete temaer eller prosjekter. Eksempler på dette er:

- Møter med innvandrersorganisasjoner og andre representanter for minoritetsmiljøer .
- Jevnlige møter og dialog med våre samarbeidspartnere på konkrete prosjekter som vold mot kvinner, eks. kampanjen Stopp vold mot kvinner, rapportering på FN-konvensjoner mv.
- Diverse møter vedrørende rettspolitisk samarbeid, med bl.a. fagbevegelse, politikere og andre organisasjoner.

Her er et lite utvalg av noen av våre samarbeidsorganisasjoner:

Gatejuristen, alle de fem studentrettshjelpstiltakene i Norge, Au pair senteret, Den thailandske kvinneforening, den filippinske kvinneforening, CARITAS Norge, Dixi, Senter mot incest, Oasen, Krisesentersekretariatet, Norske kvinners sanitetsforening, Kvinnesaksforeningen, Reform, Advokatforeningen, Juristforbundet, FOKUS, Ottar, Kvinnefronten, VIRKE, Den norske kirke, Islamsk råd, CARE Norge, LDO, LLH, Antirasistisk senter, Norges kvinne- og familieforbund.

5) Besøk i opplærings- og informasjonsutvekslingsøyemed

JURK drar også på flere besøk til ulike organisasjoner og offentlige myndigheter i løpet av året. Vi gjør dette for gjensidig erfaringsutveksling, for å informere om JURK, og for å heve kompetansen vår.

Disse er noen av de mange vi har vært på besøk hos i 2016:

- Utlendingsnemnda og Utlendingsdirektoratet
- Husleietvistutvalget
- Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO)
- Konfliktrådet
- Oslo krisesenter

- Forlikrådet
- Namsfogden
- Nasjonal institusjon for menneskerettigheter (NIM)
- FOKUS (Forum for kvinner og utviklingsspørsmål)
- Sivilombudsmannen

6) *Deltakelse på eksterne seminarer, foredrag et.*

Vanligvis deltar vi med minst to medarbeidere, slik at vi sikrer at kompetansen i større grad kan omsettes til arbeid og for best mulig informasjonsflyt til resten av organisasjonen. Dette er noen av de kursene, seminarer og debatter vi har vært på i 2016:

- Juristforbundets rettssikkerhetskonferanse
- Arbeiderpartiets likestillingsseminar
- «Et liv i eksil- om kvinner og barn på flukt» i regi av MIRA-senteret
- Arendalsuka
- Om voldsoffererstatning og rettferdsvederlag, Statens sivilrettsforvaltning
- Frokostseminar om LHBTI-barn, i regi av Skeiv Ungdom, Redd Barna og LLH.
- Pensjonsfrokost hos FO
- Skrivekurs hos Klassekampen
- Heldagsseminar om voldtekt arrangert av Senter for tverrfaglig kjønnsforskning
- Frokostmøte om arbeidstid og tilstedeværende fedre i regi av LDO.
- Seminar om kvinner på flukt, Rut Severinsen holdt innlegg, i regi av KrF- kvinnene og Norske kvinners sanitetsforening.
- Oslo Freedom Forum
- «Kjønnsperspektiv i barnehagen», Bufdir
- Deltakelse i referansegruppe til domstolsutvalget
- MR-forum «rettsikkerhetens mange ansikter»
- Frokostseminar om familiepolitikk, Civita
- Forum for samarbeid mellom frivillige organisasjoner og nasjonale myndigheter i arbeidet mot vold i nære relasjoner, Justis- og beredskapsdepartementet
- FN-seminar «Shrinking space for civil society»
- Frokostseminar om ny omsorgssenterlov for mindreårige asylsøkere, Redd Barna
- Frokostseminar om barneekteskap blant asylsøkere, UDI
- Foredrag om saksbehandling hos Arbeidstilsynet
- Heldagsseminar om hatkriminalitet, LDO og ECRI (European Commission against Racism and Intolerance).

- Lucy Smiths barnerettsdag, UiO og Barneombudet
- Ressursgruppemøte, For fangers pårørende (FFP)
- Rettspolitisk forenings høstseminar
- Kurs hos Namsfogden, sammen med Juss-Buss
- Kurs i klart språk av Gunn Karin Aase fra Barneombudet

3. Profilering og synlighet

3.1 JURK i media

I tillegg har vi hatt disse oppslagene i media i 2016:

Avis/tidsskrift:

- Redaksjonell sak i Nettavisen om økonomisk vold, 08.03.16
- Debattinnlegg om økonomisk vold av Kamilla Sandvik Forsdahl og Ida Sollesnes, publisert i Dagens Næringsliv (09.03.16 nett, og 10.03.16 i papirutgaven)
- Debattinnlegg «Vold og overgrep på pensum» av Linn Bugge, Universitas 22.02.16
- Omtale i redaksjonelle saker på VG nett (02.03.16) og Lindesnes avis (01.03.16) ifm etterfølgende godkjennelse av ekteskap mellom nordmann og kineser med bistand fra JURK
- «Mangel på samboerlov- kilde til konflikt», debattinnlegg av Tuva Higdem, publisert i Dagsavisen på nett og papir (14.03.16)
- «Du blir ikke båret på gullstol hvis du ikke engang tør å gå på do», debattinnlegg av Rut Severinsen i Bergens Tidene (08.03.16)
- Debattinnlegg om kvinners rettsstilling i anledning 8.mars, av Hibo Adam, Sibel Solberg og Sara Eline Grønvold (08.03.16)
- «Diskrimineringstrenering», debattinnlegg i Dagsavisen, papir og nett 06.04.16, av Karen Grinvoll og Ronja Sommer
- «Gi LDN håndhevingsmulighet», debattinnlegg i Juristkontakt, av Ronja Sommer og Karen Grinvoll
- Innlegg på ytring.no «La oss snakke om voldtekt» av Tonje B. Onsøien og Karen Grinvoll (22.04.16)
- «Fleksibilitet, til gode for hvem?». Debattinnlegg i Klassekampen av Hanna Rummelhoff og Karen Grinvoll.
- Redegjørelse for arbeidstakeres rettigheter ved nedbemanning på klikk.no (kvinneguiden) av Gun Ellisiv Olafsen og Malin Granli 17.08.16).
- «Ta i bruk omvendt voldsalarm», debattinnlegg i Dagsavisen på nett og papir (09.08.16) av Linn Bugge og Hanna Rummelhoff.
- «Lov eller ikke lov- er det egentlig spørsmålet?» debattinnlegg om sexkjøp i Aftenposten på nett, skrevet av Hanna Rummelhoff og Malin Granli (17.08.16)
- Debattinnlegg om opphold på selvstendig grunnlag for voldsutsatte i Klassekampen 03.09.16, av Sargi Singh og Tonje B. Onsøien.
- Debattinnlegg om samboeres rettsstilling og endringer i rettshjelploven, Dagbladet (papir og nett) 21.09.16, av Maria Ellingsen Gran og Tuva Higdem.

- Debattinnlegg om rettsanvendelsen i konkret voldtektssak, av Aurora Bjørnvold Assev, Dagbladet 31.10.16.
- Debattinnlegg til støtte for Au pair-senteret, på trykk i Bergens Tidende (01.11.16) av Malin Granli og Camilla Heggø Olsen
- Debattinnlegg om kontantstøtten, Klassekampens papirutgave den 09.11.16, av maria Skare Larsen og Hanna Rummelhoff.
- Debattinnlegg om lovregulering og hatprat, Injurias desemberutgave, skrevet av Aurora Bjørnvold Assev
- Portrettintervju med daglig leder Sara Eline Grønvold i Advokatforeningens medlemsblad «Advokaten»
- Sak om menneskehandel på trykk i Pacta nr 33, skrevet av Karen Grinvoll
- Innlegg om likestilling på trykk i Stud.jur.(november 2016) av Karen Grinvoll
- Malin Granli og Karen Grinvoll skrev om krav på feriepenger i Pacta nr. 34.
- Martha Mürer Bakken skrev om kjønnsroller og holdninger ifm voldtektssaker i Injuria.

Radio:

- Intervju i NRK Østlandssendingen i forbindelse med åpningen av Jusshuset (19.05.16), JURKs Karens Grinvoll sammen med Jussbuss' daglig leder Hanne Hareide Skårberg.
- Guro Thorsdalen Wik ble intervjuet i Røverradioen om forholdene for kvinnelige innsatte den 29.11.16

TV:

- JURKs reklamefilm er blitt vist under reklamefrie dager i påsken, pinsen og julen 2016 på TV2, TV2 Zebra, TV2 Livsstil, TV2 Nyhetskanalen, TV2 Sportskanalen
- JURKs appell om voldtektssaker fra markeringen utenfor Stortinget den 08.08.16 ble vist på VGTV.

3.2 Hjemmeside og sosiale medier

JURK har i 2016 fornyet hjemmesiden vår. Som et tiltak for å nå mer utsatte grupper, har vi prioritert å fjerne mye av innholdet fra hjemmesiden. Vi har flyttet størstedelen av egne publikasjoner over på bloggen vår, samt at nyhetssaker nå heller publiseres på Facebook. Hjemmesiden skal først og fremst være rettet mot klienter, mens blogg og sosiale medier brukes for å kommunisere med samarbeidspartnere, samt å rekruttere nye jusstudenter. Hjemmesiden skal først og fremst formidle *hva* vi kan bistå med, *når* klientene kan kontakte oss, og *hvordan* de kontakter oss. Dette kommer tydelig frem på nettsiden, på flere ulike språk og beskjedene går i loop.

Vi har fortsatt elektronisk saksmottak på siden, og dette fungerer godt.

JURK er fortsatt aktive i sosiale medier, spesielt Facebook og Twitter, men også Instagram. Vi opplever dette som spesielt effektivt når vi vil spre et budskap til aktuelle grupper raskt.

Det kan være alt fra at vi har problemer på sentralbordet vårt, til å skape blest rundt en høringsuttalelse.

Alle de fem studentrettshjelptiltakene i Norge har en felles hjemmeside, gratisrettshjelp.no.

3.3 Magasinet

I 2016 kom det ut ett nummer av JURK Magasin. Formålet med Magasinet er å dele de erfaringene vi har fra JURK, både gjennom saksbehandling, rettighetsinformasjon og rettspolitisk arbeid. Magasinet skal dessuten bidra til økt oppmerksomhet på kvinners rettsstilling i samfunnet, samt gjøre kvinner mer bevisste på sine rettigheter. Vanligvis blir det gitt ut ett nummer hvert semester, men høsten 2016 ble det besluttet at Magasinet skulle gå over i bloggformat, og bladet vil ikke lenger gis ut i papirformat.

3.4 Stands, arrangementer og markeringer

- **Markering av valentinsdagen**

JURK har tradisjon for å bruke tiden rundt valentinsdagen til å jobbe med rettighetsinformasjon rundt samboeres rettigheter, blant annet gjennom å dele ut våre standard samboerkontrakter. Vi hadde stand på Blindern, HiOA og utenfor Stortinget, der vi delte ut samboerkontrakter uken i forkant av den 14. februar.

- **Markering av 8. mars – Den internasjonale kvinnetdagen**

JURK markerte kvinnetdagen med kake på kontoret, før vi deltok i toget bak parolen for havarikommisjon for partnerdrap.

- **Markering av 25. november – FNs internasjonale dag for avskaffelse av vold mot kvinner**

Formålet med denne dagen er å rette oppmerksomhet mot vold mot kvinner som et globalt problem. JURK startet dagen med at vi delte ut symbolet for kampanjen «Stopp vold mot kvinner» - den røde knappen, ved Nationalteatret. Deretter var vi medarrangør for seminaret «Tale er gull – DU plikter å stoppe vold mot kvinner» på Ingeniørenes hus.

- **Profilering mot studenter**

JURK har stand på Blindern annenhver torsdag gjennom hele året. JURK deler også ut JURK magasinet til ferske førsteavdelingsstudenter på det juridiske fakultetet hvert semester.

JURK er alltid på arbeidslivsdagene både (ALD) i Oslo og Bergen. Vi hadde også stand på foreningsdagene på Frokostkjelleren.

- **Juristdagen i Oslo**

Den 17. september var JURK med på å arrangere Juristforbundets Juristdag i Oslo. Juristdagen arrangeres årlig av Juristforbundet over hele landet. Da står jurister og jusstudenter på torg og sentre over hele landet, og deler sin kompetanse gratis med de som oppsøker standene. Dette gjør man for å vise verdien av juridisk kompetanse og for å kjenne på befolkningens rettshjelpsbehov. JURK hjalp til med det praktiske rundt arrangementen i forkant og sto på stand på Stovner senter og Grønlands torg.

- **Arendalsuka**

JURK hadde i 2016 to ulike standsamarbeid under Arendalsuka. Det ene samarbeidet var med de øvrige i LDOs brukerutvalg, det andre var med Jussformidlingen i Bergen, Jussbuss, Gatejuristen og Advokatforeningen. Dette er et viktig sted for å drive rettspolitisk arbeid, samt profilering av JURK. Vi informerte om JURKs tilbud til tilfeldig forbipasserende, men inviterte også politikere og andre aktører innom standen for å diskutere JURKs rettspolitiske prosjekter.

4. Saksbehandling

4.1 Oversikt

Vi definerer en sak som en skriftlig, juridisk behandlet problemstilling. All vår saksbehandling er skriftlig. Unntaket er når vi bistår klienter i forhandlingsmøter, forliksråd, husleietvistutvalg, motpartsmøter og liknende, der vi naturligvis opererer muntlig. I tillegg gir vi ofte praktisk informasjon muntlig.

Vi mener at den skriftlige saksbehandlingen er den beste måten å ivareta våre klienters rettssikkerhet på. Når klienten får informasjonen skriftlig kan hun lese den flere ganger, og trenger ikke avhenge av egen hukommelse eller nedtegne muntlig mottatt informasjon selv. Det skriftlige svaret er godkjent av hele saksbehandlingsgruppen noe som sikrer den juridisk-faglige hjelpen klienten mottar.

JURK legger stor vekt på at informasjonen vi gir er skrevet på et *lett og forståelig språk* og at informasjonen er tilpasset den enkelte klient. Vi vurderer hver klients behov for hjelp, noen har behov for mer inngående hjelp enn andre. Ressurssterke klienter kan ha god nytte av en brosjyre, mens mer ressursvake klienter trenger brev på lett norsk med informasjon konkret i sin sak.

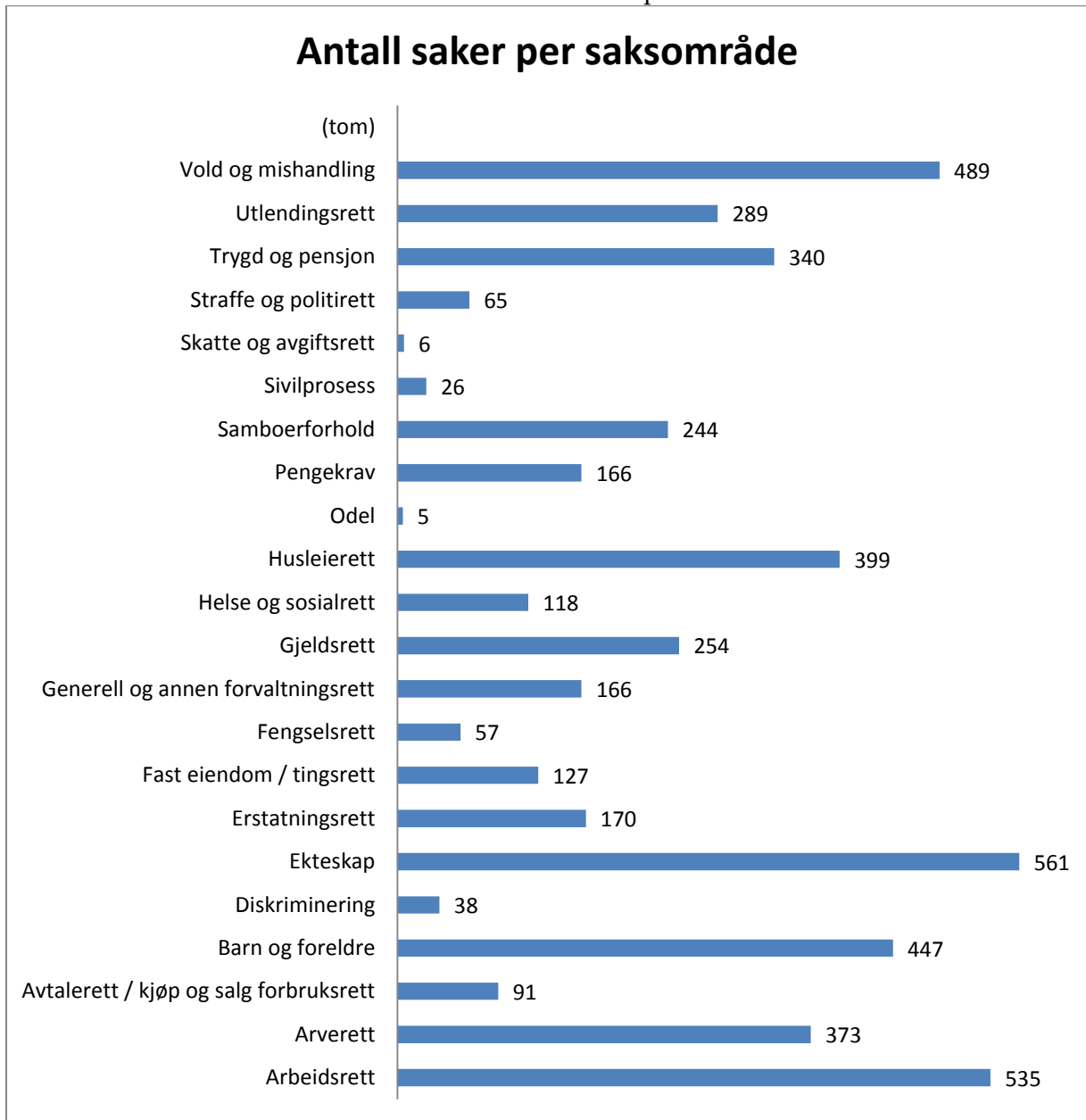
I 2016 fikk vi inn totalt 6212 henvendelser. Av disse ble 1246 henvist videre direkte fra sentralbordet. En henvendelse kan for eksempel være saker innenfor rettsområder vi ikke behandler, at klienten trenger å få saken sin juridisk behandlet raskere enn vår 3 ukers frist, at vi ikke har mottak den dagen klienten ringer inn eller at det er klart at henvendelsen til klienten er av praktisk art og ikke juridisk. Grunnet stram personalsituasjon må vi også noen ganger henvise klienter grunnet manglende kapasitet. Vi henviser alltid til en annen organisasjon eller offentlig etat som vi mener at kan hjelpe klienten. Ettersom disse henvendelsene ikke er blitt direkte saksbehandlet fra JURKs side, kategoriserer vi dem ikke som «saker». Vi gjør oppmerksom på dette praktiseres ulikt hos de forskjellige tiltakene, og at vi nok tolker «sak» snevrere enn andre. Det store antallet av «henvendelser» viser imidlertid at vi også gjør en betydelig innsats ved å henvise personer videre til rette instans.

4.2 Antall behandlede saker

Totalt behandlet vi 4966 saker i 2016. Dette er en formidabel økning fra 2015, da vi hadde 3752 saker. JURK mener at dette dels må tilskrives at vi har fått en ny og langt mer tilgjengelig lokasjon, dels at vi har jobbet aktivt oppsøkende mot særlig utsatte grupper, og til slutt at vi har hatt én ekstra saksbehandler. Dette hadde vi dessverre ikke midler til å fortsette med inn i 2017.

Ca. 42 % av sakene er fra beboere i Oslo kommune, 58 % er fordelt på resten av landet. Under finner du oversikt over antall saker vi har på ulike rettsområder i 2016.

Under finner du en oversikt over antall saker vi hadde på ulike rettsområder i 2016:

Kategorien «Generell og annen forvaltningsrett» er ment å fange opp de forvaltningsrettslige spørsmål som ikke dekkes av utlendingsrett, trygd og pensjon, helse- og sosial eller faller innunder noen av de andre hovedsaksområdene våre. Eksempler på slike saker kan være saker om utdanningsinstitusjoner eller saker som gjelder umyndiggjøring ol.

4.3 Partsrepresentasjon

Vi hjelper våre klienter med partsrepresentasjon både i saker hvor motpart er privatperson og når motpart er en offentlig instans. Skriftlig partsrepresentasjon kan for eksempel innebære at vi korresponderer skriftlig med motparts advokat på vegne av vår klient eller at vi klager på offentlige vedtak. Muntlig partsrepresentasjon kan innebære at vi representerer vår klient i forhandlingsmøter med arbeidsgiver, eller at vi tar saken til forliksrådet.

JURK har i løpet av 2016 skrevet 233 brev til motpart og 100 klager til instanser som blant annet UDI, UNE, NAV, Fylkesmannen, HTU, Trygderetten, Forliksrådet, Politiet og fengsler.

Dette er ressurskrevende arbeid, men vi velger å prioritere dette for klienter med behov for hjelp ettersom det er av avgjørende betydning for å ivareta deres rettssikkerhet.

JURK er det eneste rettshjelpstiltaket som hjelper voldsutsatte kvinner med å orientere om og skrive søknader om voldsoffererstatning og rettsferdsvederlag.

4.4 Saksbehandlingsområder og tendenser vi ser i 2016

1. Arbeidsrett

Arbeidsgruppen har i 2016 sett en økning i saker som omhandler *utestående lønn*, både i arbeidsforhold og etter at arbeidsforholdet er avsluttet. Det er også en økning i antall saker som omhandler *utestående feriepenger*. Dette er særlig i perioden før og etter sommeren. I denne type saker kan vi hjelpe klientene med å sende påkrav, og videre representere klienten i forliksrådet dersom arbeidsgiver nekter å betale. I 2016 sendte vi hele 43 påkrav på området for arbeidsrett. Vi opplever imidlertid at det i mange av sakene er vanskelig å beregne kravets størrelse. Dette skyldes blant annet at flere av klientene ikke har oversikt over egen arbeidssituasjon som følge av manglende kontrakt, lønns slipper etc.

De senere årene har arbeidsgruppen også fått et økt antall henvendelser som gjelder det *psykososiale arbeidsmiljøet*. Flere personer føler seg trakassert eller mobbet på arbeidsplassen og ønsker juridisk rådgivning i den forbindelse. I flere tilfeller ønsker de at JURK skal uttale seg konkret i deres sak. Dette er svært komplekse og vanskelige saker som gjør at vi sjeldent kan gi klientene klare svar.

Som tidligere ser arbeidsgruppen en økende tendens til tvister om *arbeidsgivers styringsrett*. Vi opplever også at styringsretten benyttes til å presse folk ut av sine stillinger. Vi mottar også et betydelig antall henvendelser fra klienter som mener å ha mottatt en *usaklig oppsigelse*, og som ønsker bistand i den forbindelse.

Diskrimineringsrett

Sammenlignet med tidligere år har vi i 2016 sett ett skifte når det gjelder hvilke type diskrimineringssaker vi mottar henvendelser om. Vi opplever et økt antall saker som omhandler *diskriminering på grunnlag av funksjonsnedsettelse og språk*, mens antall saker som omhandler graviditetsdiskriminering har sunket. JURK tar ikke sistnevnte til inntekt for at tilstanden for gravide på arbeidsmarkedet har bedret seg. Det er en kjensgjerning at diskriminering skjer selv om dette ikke gjøres åpenlyst.¹ Vi er bekymret for at nedgangen i antall graviditetsdiskrimineringssaker bare er et uttrykk for at det diskriminerende elementet har bedre skalkeskjul. JURK har tidligere påpekt faren for at en utvidelse av adgangen for arbeidsgiver til å benytte seg av midlertidige ansettelser er med på å fordekke

---

¹ LDO-rapport 2015: «Likestillingslovens forbud mot diskriminering på grunn av graviditet og permisjon ved fødsel i arbeidsforhold».

gravitetsdiskriminering.² Det kan heller ikke utelukkes at mange opplever det som en for stor risiko og belastning å ta saken videre.

Trygd- og sosialrett

Gruppen som arbeider med trygd- og sosialrett ser at et gjennomgående problem for våre klienter er kontakt og kommunikasjon med NAV. De fleste klientene føler at de får dårlig eller ingen informasjon når de kontakter NAV med sine spørsmål, og vi får derfor svært mange spørsmål om hvilke rettigheter klientene våre har krav på. Det er også mange som føler seg dårlig behandlet av NAV, disse henviser vi til serviceklage.

Til tross for fokus på klarspråk i NAV, er vedtakene som sendes ut erfaringsmessig er svært vanskelig å tyde for klientene våre. Det kan både være uklart hva som er hjemmelen for vedtaket, og hva NAV legger vekt på i vurderingene som foretas. Det hender også at vedtakene mangler en begrunnelse og ikke er etterprøvbare. Enkelte henvendelser fra klienter handler bare om å forklare innholdet i et vedtak.

I 2016 har vi hatt mange saker som omhandler retten til *arbeidsavklaringspenger*. Det fremstår som svært uklart for klientene våre hva som skal til for å oppfylle vilkårene for ytelsen. Begrunnelsen i vedtakene er gjerne heller ikke oppklarende.

Som tidligere har vi flere saker om *barnebidrag*. Ofte dreier det seg om private avtaler om barnebidrag mellom klienten vår og barnefar, som ikke har blitt indeksregulert eller der bidragssummen vurderes å være for liten. I enkelte saker har klienten vår avtalt seg bort fra barnebidrag, noe loven ikke åpner for, og mangler kunnskap om rettighetene sine når det gjelder innkreving av barnebidrag.

På området for sosialrett får vi inn mange forespørsler om bytte av *kommunal bolig*. Som oftest ønsker klientene våre å bytte som følge av svært lav standard på boligen. JURK er av den oppfatning at mange av de kommunale boligene dessuten er svært lite egnet for barn. Videre får vi en god del saker om søknader, samt avslag på søknad om bostøtte.

Det er generelt sett mange som ønsker å klage på vedtak om avslag på søknad om stønader.

2. Familierett

Ekteskap

Vi opplever at færre klienter ønsker informasjon om fremgangsmåten for separasjon og skilsmisse, men at stadig fler ønsker *informasjon om- og bistand til å gjennomføre skifteoppgjør*. Flere av kvinnene som kontakter oss har liten oversikt over egen økonomi og formuesordningen i ekteskapet. I disse sakene har vi ikke mulighet til å gi klientene konkrete svar, og det blir gitt generell informasjon om skifteoppgjør. En annen bekymringsverdig observasjon er at mange av kvinnene vi er i kontakt med tror at deling skjer etter eiendoms grensene, og derfor ikke tar tak i saken ettersom mannen eier alt.

---

² http://akademikerne.no/no/arbeids-_og_naringsliv/arbeidsliv/likestilling/Midlertidighet+gir+%C3%B8kt+risiko+for+diskriminering.b7C_wJvI5-.ips

I flere saker har kvinnene som kontakter oss allerede inngått en avtale om skifteoppgjør. Vi opplever at mange tror de kan ombestemme seg i ettertid. Dette gjelder både klientene våre og motpart, og fører ofte til konflikter i ettertid som kunne vært unngått dersom skifteoppgjøret hadde blitt gjennomført på en mer ryddig måte.

Mange av klientene våre ønsker representasjon fra JURK. Dette er ofte svært ressurskrevende, og vi foretar en konkret vurdering av saken og klientens behov for bistand før vi påtar oss slike saker.

Ca. 40 % av JURKs klienter har minoritetsbakgrunn, noe som også reflekter seg i problemstillingene klientene våre kommer med. Vi får flere spørsmål om gyldigheten av ekteskap inngått i utlandet, og videre hvilket lands regler som gjelder ved skifteoppgjør. For mange kommer det som en overraskelse i tilfeller der norske regler ikke kommer til anvendelse. Dette kan også ha svært uheldige konsekvenser, ettersom enkelte lands regler i mye større grad tilgodeser mannen ved skilsmisse. En annen side av dette er at det kan være svært utfordrende for klienten å få kjennskap til disse reglene etter lang tid i Norge. Hennes rettsstilling er dermed svært svak.

Vi har også hatt saker der utenlandske klienter blir registrert som gift i folkeregisteret av UDI ved ankomst til Norge, men at de i ettertid ikke får innvilget skilsmisse av Fylkesmannen fordi det ikke er tilstrekkelig dokumentert at vedkommende er gift. For klientene våre er det svært problematisk at praksis ikke er enhetlig på dette området.

Samboerforhold

Som tidligere har vi et betydelig antall saker som gjelder samboerskap og *økonomisk oppgjør etter endt samboerskap*. Vi ser at mange samboere ikke inngår samboerkontrakt og at de ikke er klar over sin rettsstilling. Under samboerforholdet ser vi tendenser til at kvinner oftere betaler for forbruksutgifter og utgifter knyttet til barn, mens mannen betaler for formuesgoder som hus og bil. Der samboerne har inngått avtale om deling opplever vi at den sjeldent er fordelaktig for våre klienter. Flere opplyser om at de har følt seg presset til å inngå avtalen, at tidligere samboer har fremstilt det som om hun ikke har noen rettigheter og truet med advokat, eller har skaffet seg advokat – noe vår klient ikke har hatt råd til. Vi opplever at det ofte er ujevnt styrkeforhold mellom partene, og at kvinnene ofte kommer økonomisk dårligere ut enn mannen.

Arverett

Familiegruppen får mange henvendelser om arv. Vi mottar blant annet spørsmål om pliktdelsarv, tolkning av testament, samboers arverett, ektefellers arverett, retten til å sitte i uskifte, opprettelse av testament, forskudd på arv, avkall på arv, båndleggelse av arv.

Vi opplever at mange ektefeller og samboere ikke er bevisst sin rettsstilling på dette området. Mange vet ikke at samboere og ektefeller ikke er likestilte når det kommer til arverett. Vi ser også at arveoppgjørene i økende grad påvirkes av at folk skiller seg og stifter ny familie. Dette fører til at arveoppgjørene blir mer kompliserte.

JURK får nå, oftere enn tidligere, forespørsel fra klienter om å representere dem i forbindelse med arveoppgjør. Vi opplever at mange ikke mottar det de har krav på, til tross for kjennskap til reglene.

Avtalerett

JURK bistår med generell avtaletolkning samt utforming av forliksklage dersom det er nødvendig å etablere et tvangsgrunnlag for å få oppfylt en avtale eller inndrive et pengekrav.

Barnerett

En stor andel av sakene vi behandler gjelder foreldre og barn. De fleste av disse sakene er foreldretvister og gjelder foreldreansvar, fast bosted og samvær. Familiegruppen har flere standardskriv på norsk, lett norsk og engelsk som vi benytter ofte. Disse standardskrivene avlaster oss i en stor andel av saker, og er svært kostnadseffektiv rettshjelp. Vi sender i første omgang ut standardskrivene med en oppfordring til å ta kontakt, dersom klienten har flere spørsmål. Vi henviser også ofte til familievernkontoret.

I en stor andel av sakene ser vi at det er høyt konfliktnivå mellom mor og far, og at dette gjør det vanskelig å bli enige om foreldreansvar, fast bosted og samvær. Ofte kommer klienter til oss som følge av at det ikke ble enighet om en avtale på familievernkontoret. I slike saker er det imidlertid lite vi får gjort. Hvis foreldrene ikke blir enige seg i mellom må de ta saken til retten. Selv ikke en rettsak er i alle tilfeller nok til å dempe konfliktnivået.

Vi opplever også at mange ikke klarer å samarbeide om en allerede eksisterende avtale. I disse sakene ser vi at vurderingen av hva som er det beste for barna ofte kommer i skyggen av foreldrenes personstrid. Flere av klientene våre kommer til oss som følge av at den andre ikke forholder seg til avtale eller rettsavgjørelse.

I 2016 har vi opplevd en økning av antall saker der foreldrene krangler om hvem som skal dekke utgifter til barnet. I flere saker betaler barnefar lite eller ingenting for barnet.

I saker der *barnevernet* er involvert bistår vi klienter med å klage på saksbehandling, eller vedtak som ikke er fattet av Fylkesnemnda. Vi hjelper også å forklare innhold i vedtak og gir generell informasjon om barnevernet, og klageadgang til Fylkesmannen.

Bolig

Husleierett

I 2016 har vi hatt mange saker om *tidsbestemte leieforhold* der klientene ønsker å komme seg ut av kontrakten, men hvor utleier urettmessig nekter å godkjenne fremleie. I mange av sakene har klienten misforstått oppsigelsesreglene, noe som ofte fører til at de må betale dobbel husleie.

Videre har vi mange saker som omhandler *utbetaling av depositum*. Et gjennomgående problem er fortsatt at bankene ikke har tilstrekkelig kunnskap om depositumsreglene. Vi ser også mange tilfeller av leietakere som har innbetalt irregulært depositum. Videre har det vært svært mange saker om mangler i husleieforholdet og krav om prisavslag, og andre misligholdsbeføyelser, og henvendelser fra klienter som har fått krav om erstatning fra utleier etter endt husleieforhold.

Vi har registrert 17 klagesaker i forbindelse med husleietvister i 2016. Vi ser fortsatt at selv om klientene våre får medhold i sine krav, har vi *problemer med å få kravet innfridd*. Dette betyr ofte at vi må av igangsette ny prosess med påkrav og tvangsinndrivelse. Dette fører til at mange av husleiesakene strekker seg over lang tid.

Fast eiendom

Som tidligere har vi mottatt flere spørsmål om regler i sameie, herunder oppløsning av sameie og fordeling av vedlikeholdsutgifter. I 2016 har vi opplevd en økning av antall saker om borettslag. Disse sakene er ofte omfattende og komplekse, og er svært ressurskrevende.

Utlendingsrett

Som tidligere, har vi utvilsomt flest saker om *familiegjenforening*. I senere tid er det særlig spørsmål knyttet til familieinnvandring med andre enn ektefellen, eksempelvis mor eller søsken. Vi har hatt et økende antall saker der klienten enten er i en asylsøkersituasjon, eller der deres nærmest er asylsøker. Flere har spørsmål om familiegjenforening med asylsøker. Vi har også hatt saker der søker ikke kan sannsynliggjøre identiteten sin.

I 2016 har vi hatt et økende antall saker om *opphold på selvstendig grunnlag* jf. Utl. § 53b. Dette er både foruroligende og positivt. Kvinnene har kommet til Norge på familiegjenforening med mannen og oppholdstillatelsen hennes avhenger derfor av et fortsatt samliv med mannen. Flere av kvinnene som kontakter oss opplever både vold og mishandling i samlivet. De ønsker å bryte med mannen, men er redde for å miste oppholdstillatelsen og for å måtte forlate Norge. For mange er det ikke et reelt alternativ å vende tilbake til opprinnelseslandet. Vi opplever at usikkerhet rundt UDIs praktisering av regelen gjør at flere velger å forbli i voldelige forhold.

Vi har også hatt en del spørsmål vedrørende opphold for EØS-borgere. Flere har hatt spørsmål om oppholdstillatelse etter endt forhold med EØS-borger og vilkårene for permanent oppholdstillatelse.

Videre har vi hatt en del utvisningssaker, hvor vi ofte ser at det er begrenset hvor mye vi kan gjøre. Vi har imidlertid gitt en del informasjon og bistand vedrørende opphevelse av innreiseforbud og utsatt iverksettelse.

VOF

Volds- og mishandlingssaker

JURK bistår kvinner som er eller har vært utsatt for mishandling, voldtekt, incest eller andre straffbare handlinger. Vi bistår blant annet kvinner ved spørsmål om politianmeldelse, klage på henleggelse av saker, samt oppfølging av anmeldelse hos politiet. Vi gir også informasjon blant annet om voldsutsattes rettigheter, rettfærdsvederlag og voldsoffererstatning. Sakene hvor vi bistår klientene med å søke erstatning er generelt sett meget omfattende og tidkrevende.

Når det gjelder søknad om *voldsoffererstatning og/eller rettfærdsvederlag* opplever vi at flere av klientene våre har behov for støtte og tett oppfølging for å komme seg gjennom prosessen. Årsaken til dette kan være at flere lider av store psykiske og/eller fysiske skader. I disse sakene blir vår rolle overfor klienten ofte mye større enn kun den som juridisk rådgiver. Vi henviser derfor ofte til andre organisasjoner eller offentlige instanser, for at klienten skal få profesjonell samtaleterapi.

I saker om vold i nære relasjoner opplever vi at kvinnene synes det er *vanskelig å bryte ut og anmelde* saken til politiet. Begrunnelsen for dette er ofte sammensatt. Det kan være at de er redd for hva voldsutøver vil gjøre, at de ikke ønsker å anmelde en person de har en nær relasjon til, eller dersom der har barn, kan det være for å skåne barna, unngå konflikt, og unngå at barnefar havner i fengsel. I tillegg spiller *økonomiske forhold en viktig rolle*, ofte er kvinnene økonomisk avhengig av mannen.

Vi har en del klienter med minoritetsbakgrunn, og erfarer at flere av disse kvinnene synes det er særlig vanskelig å si ifra om at de utsettes for vold. De forteller om frykt for å bli fryst ut av familie og venner, og som en følge av dette, ende opp uten nettverk.

Våre voldsutsatte klienter er en *særlig sårbar gruppe*, med stort behov for informasjon om rettigheter og hvor de kan få hjelp for å komme seg ut av det voldelige forholdet. Vi ser at det er spesielt viktig for disse kvinnene at de blir tatt på alvor, og at de slipper å bli henvist fra en instans til en annen. Det krever svært stor innsats fra disse kvinnene å ta skrittet ut og be om hjelp, og det er lett at de faller utenfor dersom støtteapparatet ikke fanger dem opp.

Selv om vold i nære relasjoner skal være et satsningsområde for de offentlige fremover, ser JURK at kvinner som tar kontakt med politiet har ulike erfaringer med hvordan de blir møtt. Det varierer fra politidistrikt til politidistrikt hvordan voldsutsatte blir møtt og hvilken oppfølging de får.

I senere tid har JURK rettet et særlig fokus mot *økonomisk vold*. Grunnen til dette er at vi opplever en stadig økning av tilfeller der klienter kommer til oss med store gjeldsproblemer som følge av økonomisk vold fra nærstående. I noen tilfeller har klienten fått signaturen

forfalsket og på den måten blitt gjort ansvarlig for stor gjeld. Andre ganger kan klienten ha blitt tvunget til å signere på for eksempel lånepapirer. Disse sakene er svært utfordrende. Både fordi klienten ofte ikke har oversikt over hvilke krav som er stiftet i hennes navn, og fordi det ofte er vanskelig å bevise hva som faktisk har skjedd. JURK opplever at økonomisk vold-begrepet er lite kjent for hjelpeapparatet (offentlige instanser osv.). Vi har også sett eksempler der klienter har forsøkt å anmelde økonomisk vold, men har blitt avist av politiet.

Vi ser også en tendens til økning av saker der kvinnene har blitt misbrukt over internett. Spredning av nakenbilder på nett er vanskelig å stoppe, og mange klienter er redde for at andre skal oppdage bildene og bruke det mot dem. Vi forventer å se stadig flere slike saker fremover. Samtidig ser vi at flere av denne typen saker blir henlagt hos politiet.

Gjeld og pengekrav:

JURK bistår klienter som har større eller mindre gjeldsproblemer, blant annet med å få betalingsutsettelse, rentefritak eller med å opprette nedbetalingsavtaler med kreditorene. I noen tilfeller utarbeider vi også forslag til endelig oppgjør overfor kreditorene. Dette opplever vi relativt ofte at kreditorene aksepterer. Er det ikke mulig å komme til enighet med kreditorene angående betalingen av gjelden, kan JURK bistå med å fremsette søknad om frivillig, eller tvungen gjeldsordning gjennom namsmannen.

En tendens vi ser i 2016 er at mange av klientene som kontakter oss for hjelp med gjeld har *store gjeldsproblemer*, og at de har få andre steder å henvende seg for å få hjelp. Vi opplever imidlertid at mange først og fremst har behov for økonomisk og praktisk hjelp, og ikke rettslig. Sakene er ofte uoversiktlige og veldig omfattende å sette seg inn i. Både av ressursmessige hensyn, og som følge av at det som regel ikke dreier seg om juridiske problemstillinger, har vi valgt å trappe ned bistanden i saker der det dreier seg om å innhente gjeld for klienter. I disse sakene henviser vi i stor grad til gjeldsrådgiver i NAV. Vår opplevelse er imidlertid at mange må vente lenge før de får hjelp der, og at hjelpen de får er svært personavhengig. Vi ser et stort udekket behov for *økonomisk og praktisk rådgivning*.

JURK bistår også klienter som ønsker bistand til å inndrive pengekrav. Vi bistår også klienter med å bestride pengekrav dersom vi ser at klienten har rettslig grunnlag for å dette.

Fengsel:

JURK opplever at det er et stort behov for rettighetsinformasjon og konkret rådgivning overfor innsatte. Kvinner i fengsel er en minoritet blant innsatte i Norge og møter andre problemer enn menn i møtet med kriminalomsorgen. Dette kan typisk dreie seg om problemer knyttet til samvær med barn man har hatt boende fast hos seg, eller graviditet og funksjonshemming i fengsel. Vi får normalt inn mange spørsmål om straffegjennomføring;

herunder særlig straffegjennomføring, overføring mellom soningsanstalter, helserettigheter, gjenopptakelse av straffesak, tilgang på rettighetsinformasjon og gjeld.

Fengselsklientene våre har *sammensatte problemer*. Mange sliter med rus og har både psykiske plager og sosiale problemer, i tillegg til mye gjeld. Flere har også blitt utsatt for overgrep. Dessverre opplever vi at mange av klientene våre ikke får den hjelpen de har behov for til å håndtere disse problemene før de kommer ut fra fengselet. Dette kan vanskeliggjøre tilbakevendingen til samfunnet etter endt soning, og gjøre at kvinnene faller tilbake i et kriminelt spor.

Vi opplever at utenlandske innsatte er en særlig sårbar gruppe. På fengselsbesøk har vi opplevd at få eller ingen av de innsatte hadde tilstrekkelig norsk- eller engelskkunnskaper til at vi kunne ta inn deres saker. Vår erfaring er at beskjeder i fengslene primært blir gitt på norsk, og noen ganger på engelsk, men ikke på noen andre språk. Dette er en trussel for rettsikkerheten til innsatte. JURK mener at en tolketjeneste ved mottak i fengslene vil kunne forbedre rettsikkerheten til de innsatte betraktelig.

For å nå ut til gruppen kvinnelige innsatte har vi i 2016 hatt faste mottak annenhver uke på alle de rene kvinnefengslene i landet. Ved hvert besøk holder vi et informasjonsmøte om JURK og hvilke rettsområder vi kan bistå i, med påfølgende saksmottak.

5. Våre klienter

Vi behandlet saker fra totalt 2054 klienter i 2016. Dette er en økning på 309 klienter sammenlignet med 2015.

JURK samler inn data om alle klientene våre når vi registrer saken deres. Datamaterialet sier blant annet noe om *hvem klientene våre er, hvilken rolle JURK spiller blant andre rettshjelpsmuligheter, om vi når ut til svakerestilte grupper i samfunnet, og ikke minst, hvordan vi når denne målgruppen.*

5.1 Hvem er klientene våre?

Inntekt: Halvparten av klientene våre tjener under kr 246 000, som er under inntektsgrensen for fri rettshjelp. En stor del av klientene i denne gruppen har igjen en inntekt på under kr 100 000 i året, og er således i en økonomisk svært vanskelig situasjon.

Som det fremgår under, har hele 80 % av klientene våre en inntekt på under kr 400 000 i året. Hvis man regner gjennomsnittsinntekten for denne gruppen, ligger årsinntekten på 194 586.³ Dette er langt under gjennomsnittet på landsbasis, som i følge SSB lå på kr 518 100 i 2016.⁴

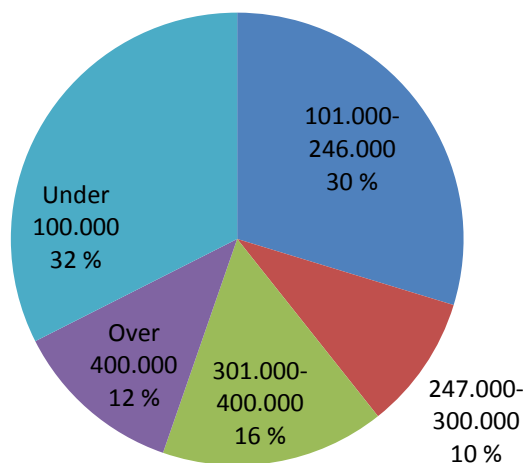

Ser man på klientene våre med opprinnelse fra et annet land enn Norge, har over 60 % av klientene en inntekt på under kr 246 000. Av denne gruppen har over halvparten inntekt under kr 100 000. Her er det kun 12 % som oppgir å ha en inntekt over kr 400 000 i året.

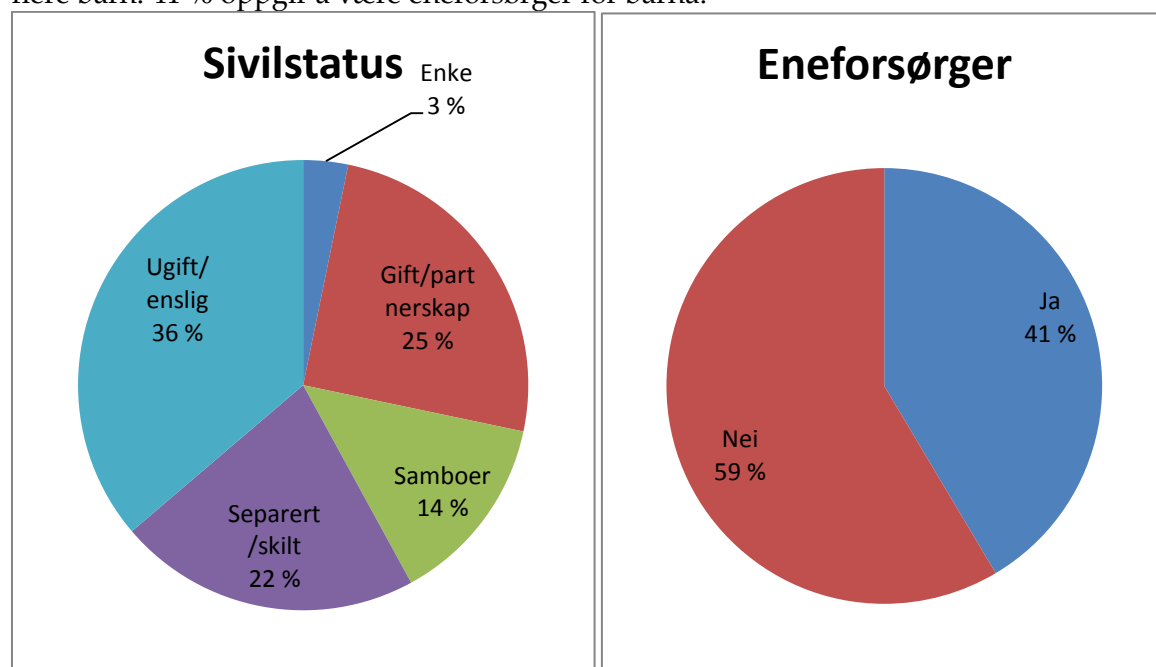
³ Vi har valgt å unnlate de 18 % av klientene våre som har oppgitt å tjene over kr 400 000 ettersom vi ikke vet hvor øvre inntektsgrense ligger, og de 2 % som ikke har oppgitt inntekt.

⁴ <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/statistikker/lonnansatt/aar/2016-03-03?fane=tabell&sort=nummer&tabell=258759>

Inntektsnivå - klienter med et annet opprinnelsesland enn Norge

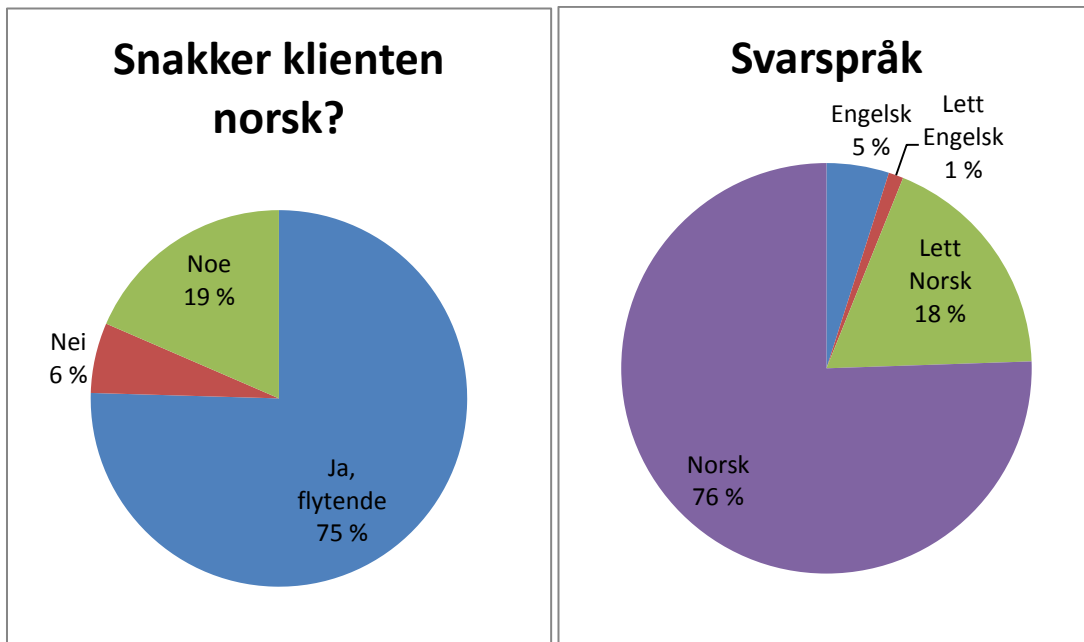
Sivilstand og forsørgerbyrde: I tillegg til å ha en inntekt langt under gjennomsnittlig inntekt på landsbasis, oppgir 61 % av klientene våre å være alene (separert/skilt, enke eller ugift/enslig). Livskostandene er høyere for personer som er alene. Det samme gjelder for personer med forsørgeransvar. Ca. 50% av klientene våre har forsørgeransvar for ett eller flere barn. 41 % oppgir å være eneforsørger for barna.⁵

⁵ Dette utgjør totalt 400 klienter

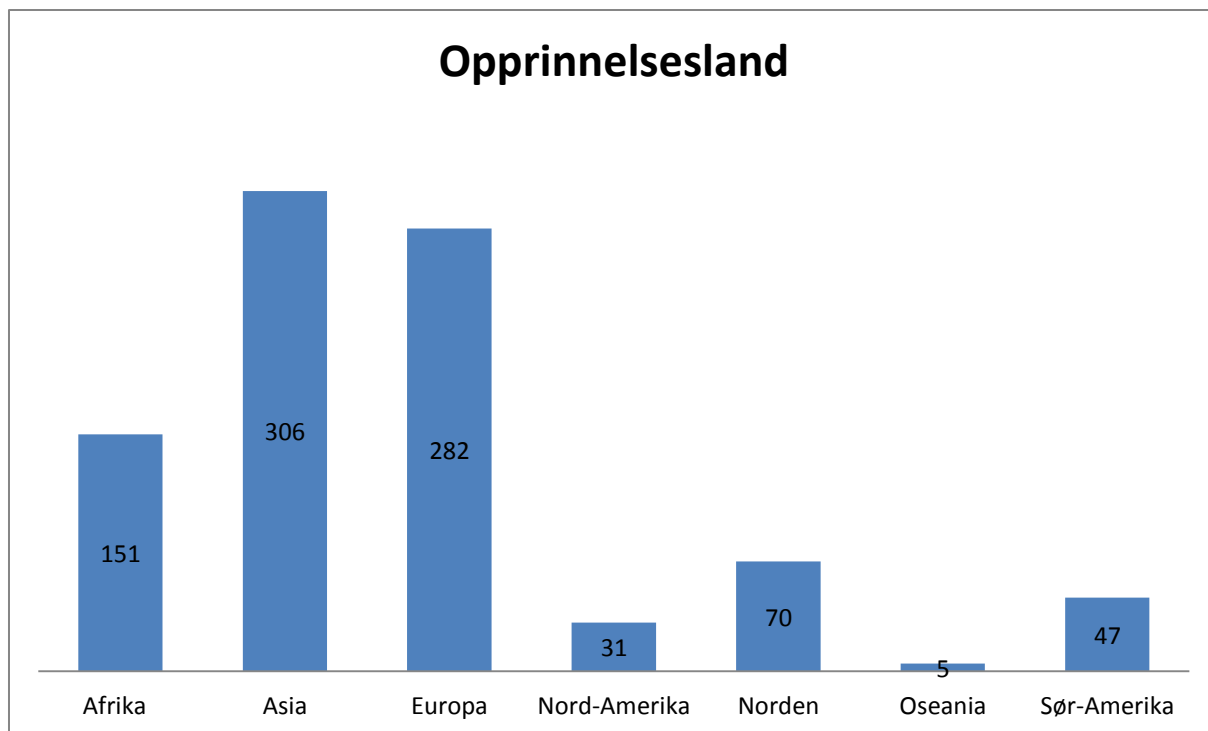
Norskkunnskaper: Klientens norskkunnskaper sier både noe om hvilken kommunikasjon vi kan ha med dem, og om deres mulighet til å orientere seg om egne rettigheter, noe det offentlige rettighetsinformasjonstilbudet i stor grad legger opp til. Du kan lese mer om hvordan JURK arbeider med å gi rettighetsinformasjon tilpasset personer som har manglende norskkunnskaper under pkt. 6.

Klientene våre med svake norskkunnskaper opplever skriftlige prosesser som svært utfordrende, særlig der det offentlige er motpart (for eksempel i klagesaker mot NAV og UDI). Det er svært ubehagelig for klientene våre når de opplever at den aktuelle instansen ikke forstår hva de formidler og at det legges uriktig fakta til grunn når vedtak fattes.

1/4 av klientene våre snakker ikke noe norsk eller bare litt norsk. Vi jobber derfor mye med å skrive lett norsk og lett jusspråk. I enkelte tilfeller må vi likevel tilkalle tolk til klientmøter samt bruke profesjonelle oversettere til å oversette brev til klientens morsmål. Også i møte med norskspråklige klienter har vi et fokus på å fremstille jussen på en forståelig måte.

Opprinnelsesland: 43 % av våre klienter kommer opprinnelig fra et annet land enn Norge. Som det fremgår av tabellen er den største andelen fra Asia. En av grunnene til dette er trolig innsatsen vi gjør rettet mot Thailandske kvinner gjennom Jussambassadørprosjektet vårt (se pkt. 6.4).

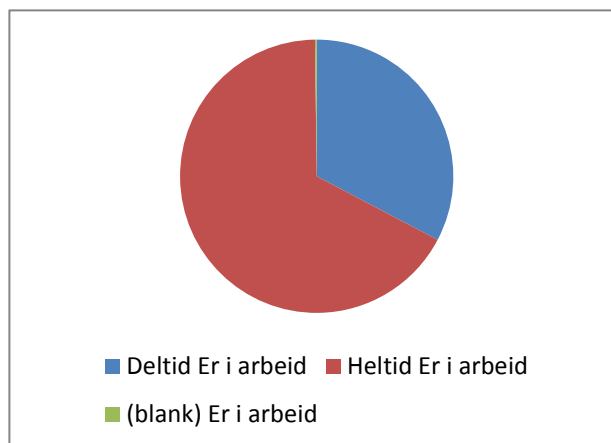
Statsborgerskap: Det er 24 % av våre klienter som har et annet statsborgerskap enn norsk.

Statsborgerskap	Antall	Prosent
Afrika	62	3%
Asia	129	6%
Europa	197	10%
Nord-Amerika	20	1%
Norden	74	4%
Norsk	1537	75%
Oseania	4	0%
Sør-Amerika	25	1%
Statsløs	3	0%
Ikke oppgitt	3	0%
Grand total	2054	100%

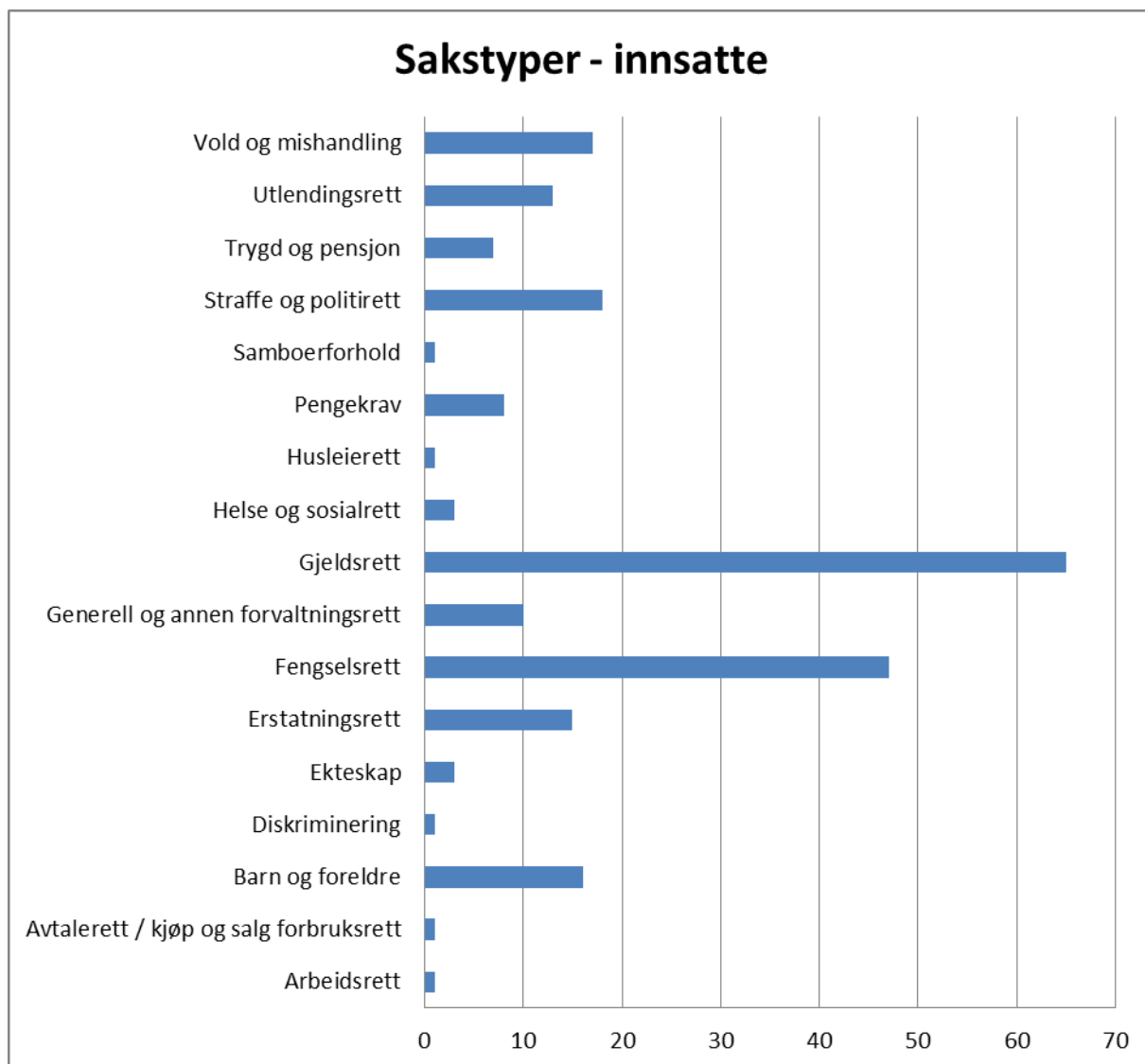
Hva gjør klientene våre: Som det fremgår av tabellen under står over halvparten av klientene våre utenfor arbeidslivet. 542 klienter går på NAV og 102 oppgir at de er arbeidssøkende. Av klientene som oppgir å være i arbeid er hele 1/3 ansatt i en deltidsstilling. Sistnevnte kan både indikere en løs tilknytning til arbeidslivet og en svakere økonomisk situasjon.

Hva gjør du?	
Arbeidssøkende	102
Au pair	3
Er i arbeid	1000
Hjemmeværende	49
NAV	542
Pensjonist	79
Sosial	27
Student	170
Under soning	71
(blank)	11
Grand Total	2054

Klienter under soning: I 2016 har vi behandlet 227 saker for kvinnelige innsatte. Kvinner under soning er på mange måter en særlig utsatt gruppe. Både Likestilling- og diskrimineringsombudet (LDO) og Sivilombudsmannen har pekt på at soningsforholdet til kvinner er langt dårligere enn for menn. I tillegg viser undersøkelser at kvinnelige innsatte er en sosialt marginalisert gruppe.⁶ At innsatte kvinner har svært sammensatte utfordringer gjenspeiles i sakene vi tar inn i fengsel. Hovedvekten av henvendelsene omhandler imidlertid spørsmål knyttet til gjeld. Se tabellen under.

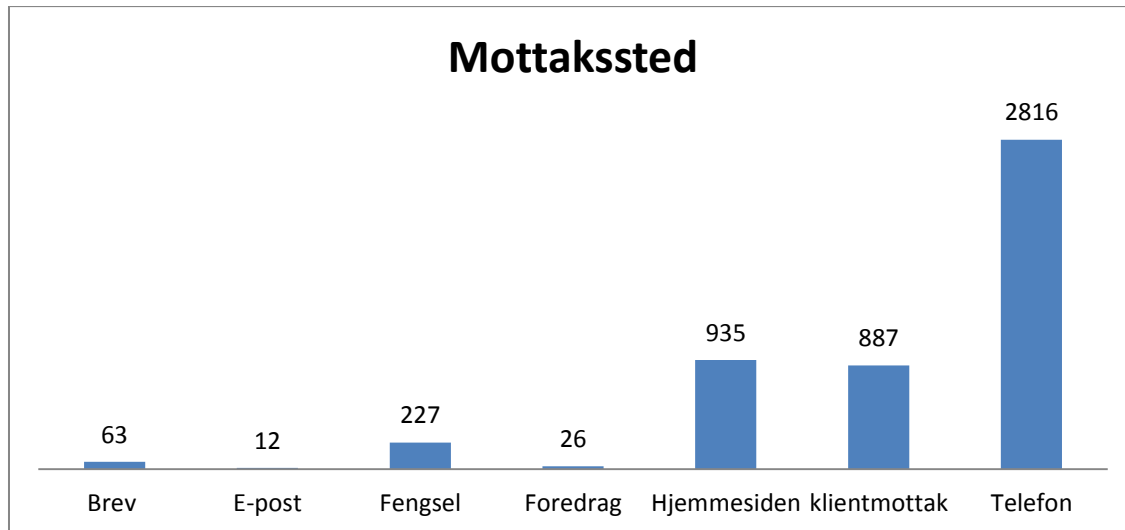
⁶ https://www.sivilombudsmannen.no/getfile.php/Filer/Aktuelt/SIVOM_temarapport_04.pdf

Klienter utsatt for vold: Vi har dessverre ikke en oversikt over hvor mange av klientene våre som er utsatt for vold. I 2016 har vi imidlertid behandlet 489 saker om vold og mishandling. Vi opplever at flere av voldsutsatte kvinner først kontakter oss med andre spørsmål. Flere ønsker ikke å snakke om vold og synes det er en terskel å søke hjelp. I de tilfellene vi skjønner at klientene våre har vært utsatt for vold eller lever i voldelige forhold gir vi imidlertid informasjon som kan hjelpe dem å ta tak i problemet. Vi opplyser blant annet om siden dinutvei.no eller om at de kan kontakte oss hvis de har noen spørsmål om eksempelvis vold. Også voldsutsatte kvinner er en særlig sårbar gruppe med sammensatte utfordringer og spørsmål knyttet til samtlige av rettsområdene vi jobber med på JURK.

5.2 Mottakssted – hvem når vi gjennom oppsøkende arbeid?

Som det fremgår av tabellen under, mottar vi hovedsakelig saker ved at klienter henvender seg til oss. Nedenfor følger en oversikt over fordeling av saker etter mottakssted.

JURK har et sterkt fokus på oppsøkende rettshjelp og rettighetsinformasjon (se kapittel 6 om rettighetsinformasjonsarbeidet vårt). Vår erfaring er at de svakeste klientene må oppsøkes, og få informasjon om sine rettigheter for å kunne nyttiggjøre seg av rettshjelpen vi tilbyr. Foredrag og fengsel er mottaksformer hvor JURK har tatt inn saken gjennom oppsøkende virksomhet. Antallet saker som genereres gjennom dette arbeidet fremkommer imidlertid ikke av statistikken. Vi antar at mange av klientene våre har tatt kontakt med oss på egenhånd som en følge av vår oppsøkende virksomhet.

Selv om antall saker som kommer inn i forbindelse med besøk i fengsel og foredrag utgjør en prosentmessig liten andel av statistikken vår, er antallet saker relativt høyt. Sammenlignet med tall fra 2015 har antallet saker økt betraktelig.⁷

Vi ser særlig en økning av antall saker med fengsel som mottakssted, der vi har fått inn nærmere 100 fler enn i 2015. En av grunnene til dette er trolig vår særlige satsning på oppsøkende arbeid rettet mot kvinner under soning – en særlig sårbar gruppe. I 2016 har vi blant annet hatt faste besøk i samtlige av de rene kvinnefengsel i Norge. Selv om dette har vært ressurskrevende arbeid, er dette noe vi ønsker å fortsette med ettersom vi ser at innsatsen vår har gitt resultater.

Antallet saker vi mottar i forbindelse med foredragsvirksomheten vår er imidlertid synkende. En av årsakene til dette er at vi i 2016 har holdt svært få saksmottak i forbindelse med foredragsvirksomheten vår. For å nå målgruppen som er innvandrerkvinner med kort opphold i Norge, holdes mange av foredragene våre på voksenopplæringscentre som en del av undervisningsopplegget. Vi opplever dessverre ofte at det ikke settes av nok tid til saksmottak etter foredrag, noe vi mener er uheldig og jobber med å endre.

En annen grunn til at foredragsvirksomheten vår i følge statistikken genererer få saker, er at mange av tilhørerne trolig får svar på spørsmålene sine i løpet av foredraget. Rettighetsinformasjonen som gis er av god kvalitet og er tilpasset tilhørerne både i form og innhold. Vi deler også ut brosjyrer som er tilpasset personer med manglende norsk

⁷ I 2015 fikk vi inn 162 saker direkte gjennom oppsøkende virksomhet.

kunnskaper (skrevet på lett norsk eller et annet språk). De sakene vi har fått inn gjennom foredragsvirksomheten vår viser imidlertid at vi når målgruppen vår; klientene har bakgrunn fra et annet land en Norge og ligger i nedre sjikt når det gjelder inntekt.

5.3 Hvordan fikk klienten vite om JURK?

26 % har fått vite om oss via familie og kjente, og 18 % kjenner til oss fra før. Dette tyder på at det er mange som er fornøyde med oss. I tillegg er 15 % henvist fra offentlig instans, 8 % fra andre organisasjoner, 3 % fra advokater og 8 % fra andre rettshjelpstiltak. Dette viser at også andre instanser som operer innen tilgrensende virksomheter anser oss som relevante hjelpere.

Hvordan fikk du vite om JURK?	
Advokat	63
Andre organisasjoner (ikke rettshjelpstiltak)	160
Andre rettshjelpstiltak	167
Familie/venner (jungeltelegraf)	525
Foredrag	23
Internett/hjemmeside	331
Jussambassadørene	9
Kjenner fra før	374
Media	41
Offentlig instans	310
Oppslag plakat	31
(blank)	20
Grand Total	2054

5.4 Fyller JURK et udekket behov for rettshjelp?

JURK skal være et *supplement* til det ordinære rettshjelptilbudet. Vår jobb er å hjelpe kvinner med et udekket rettshjelpsbehov. Hvorvidt kvinner som henvender seg til oss har et udekket behov, vurderer vi i hver enkelt sak. Dersom de får hjelp fra andre, advokat, organisasjon, har krav på fri rettshjelp el. henviser vi videre eller avslutter saken.

Slik vi ser det kan ikke inntekt alene avgjøre hvorvidt kvinnene har behov for vår hjelp. Vi er nødt til å ta høyde for gjeld- og forsørgerbyrde. Dessuten har mange sammensatte utfordringer både praktisk, juridisk og sosialt, og har behov for at noen tar tak i saken deres og gir dem et pek i riktig retning. Dette gjelder særlig kvinner under soning og voldsutsatte

kvinner. Som tidligere nevnt er JURK alene om å tilby hjelp til utforming av søknader om voldsoffererstatning. Dette rettsområdet er komplisert, og sakene vi får inn er svært omfattende. Vi opplever i høyeste grad at vi er med på å fylle et udekket rettshjelpsbehov for en svært utsatt gruppe.

En annen gruppe av klienter som vi opplever som sårbare og med et udekket behov for rettshjelp, er kvinner med kort botid i Norge og med manglende norskkunnskaper. Flere av disse kvinnene har spørsmål knyttet til ytelser fra NAV eller andre forvaltningsorgan, eksempelvis UDI. Rettighetene som disse offentlige instansene forvalter er av vital betydning for kvinnene og deres familier, og vårt inntrykk er at samhandlingen med forvaltningsorganene i de fleste tilfellene er svært utfordrende. Forvaltningsorganene henviser i stor grad til informasjon på egne nettsider, eller gir mye og lite tilpasset/relevant informasjon. Dette dekker på ingen måte behovet for informasjon og rettshjelp disse kvinnene har. Som vi så over har våre utenlandske klienter også i gjennomsnitt en lavere inntekt enn våre norske klienter, noe som i mange tilfeller vil forhindre dem i å kjøpe tjenester hos advokat.

For den største delen av klientene våre, som har en inntekt langt under gjennomsnittet på landsbasis, er det selvfølgelig penger som i mange tilfeller forhindrer dem i å søke juridisk hjelp hos eksempelvis advokat. Flere av klientene tjener godt under inntektsgrensen for rett til fri rettshjelp, som i lang tid har vært på kr 246 000. Vi opplever imidlertid at mange av disse klientene har saker som ikke omfattes av områdene i loven, eller at de tidligere har fått hjelp, men at tilbudet ikke har vært tilstrekkelig til å løse tvisten. Sistnevnte er typisk i saker på familierettens område; saker som både kan være juridisk svært kompliserte og med høyt konfliktnivå mellom partene.

JURK og de andre rettshjelptiltakene har gjentatte ganger tatt til orde for at inntektsgrensen for rett til fri rettshjelp er satt for lavt. En lønn på kr 246 000 er en lav lønn. Mange av kvinnene som kontakter oss og som tjener over kr 246 000 har i realiteten få eller ingen frie midler til å engasjere advokat. Dette gjelder særlig kvinner med forsørgerbyrde, høy gjeld og liknende. Når det kun ses på brutto inntekt ved vurderingen av innvilgelse av fri rettshjelp, fører dette til at mange står uten reelle muligheter for å engasjere advokat. Sakstypene som omfattes av ordningen er også alt for snever.

Den store pågangen til JURK og de andre rettshjelptiltakene er et uttrykk for at mange mennesker i Norge har juridiske problemer som ikke dekkes av fri rettshjelp. Disse menneskene har heller ikke en reell mulighet til å kjøpe advokattjenester.

6. Rettighetsinformasjon

6.1. Innledning

Rettighetsinformasjon har lenge vært en stor satsning hos JURK, og arbeidet vårt har de siste årene blitt profesjonalisert og videreutviklet med utgangspunkt i Tina Storsletten Nordstrøm sin forskning om krav til rettighetsinformasjon.⁸ De siste årene har vi også hatt et IMDi-finansiert prosjekt kalt «Jussambassadørene», hvor vi har drevet rettighetsinformasjon etter en «train the trainers»-modell. Også dette innebærer en metodisk videreutvikling av rettighetsinformasjonsarbeidet vårt.

I 2016 har vi holdt rekordmange foredrag – hele 56, dvs. 21 fler enn i 2015 – med godt over 1200 tilhørere. Slikt oppsøkende arbeid er svært kostnadskrevenende, både i reiseutgifter og arbeidskapasitet. Den formidable økningen i antall foredrag har blant annet blitt gjort mulig gjennom tilskuddsmidler fra Justis- og beredskapsdepartementet for å holde «vold i familien»-foredraget vårt.

I tillegg til vår ordinære foredragsvirksomhet kommer kursingen av Jussambassadørene, og deres videreformidling av denne informasjon til egne kvinnenettverk. Det eksakte antallet kvinner vi når ut til gjennom dette prosjektet er vanskelig å fastslå, men sett hen til antall jussambassadører og størrelsen på nettverkene deres er 800 et realistisk tall.

Vi har også bidratt med opplæring av blant annet ansatte i voksenopplæringen i Oppland og med kompetanseoverføring til andre frivillige organisasjoner.

6.2. JURKs metode for rettighetsinformasjon

En av grunnpilarene i alt arbeidet vårt er nært samarbeid med andre. Derfor utvikler vi både foredrag og andre tiltak/prosjekter i tett dialog med ulike fagmiljøer, organisasjoner og representanter for målgruppene.

Vår metode for formidling av rettighetsinformasjon er basert på Tina Nordstrøms arbeid i JURK og hennes forskning ved avdeling for kvinnerett ved Juridisk fakultet, UiO. I forskningen sin sammenholder hun erfaringsmateriale fra JURKs mangeårige arbeid med rettighetsinformasjon, med de kravene til rettighetsinformasjon som kan utledes av FNs menneskerettighetskonvensjoner.

I henhold til forskningen må informasjonen være:

- 1) reelt forståelig,
- 2) reelt tilgjengelig,
- 3) kvalitetssikret, og
- 4) relevant for personen i den situasjonen hun måtte befinne seg i, og at
- 5) statens plikt til å gi rettighetsinformasjon må balanseres opp mot den enkeltes ansvar for selv å innhente informasjon.

JURK sitt rettighetsinformasjonsarbeid oppfyller disse kriteriene på følgende måte:

- 1) For å sikre at informasjonen er forståelig, arbeider vi mye med lett norsk. Vi lager også tegninger og illustrasjoner til foredragene. Dersom språkkunnskapene er dårlige, setter vi ofte folk sammen i grupper etter språk, slik at de kan oversette for hverandre.

---

⁸ ”Minoritetskvinneres rett til rettighetsinformasjon”, publisert i kvinnerettslig skriftserie nr. 81/2009

Vi kan også sende ut ordliste til stedene vi besøker med sentrale ord og begreper, slik at disse kan gjennomgås på forhånd.

- 2) For å sikre at rettighetsinformasjonen er *reelt tilgjengelig*, reiser vi ut på de møteplassene folk befinner seg på: foreninger, voksenopplæringer, krisesentre osv. Vi har som målsetting å ha saksmottak etter hvert foredrag, og på den måte sikre at informasjonen følges opp av mulighet for skreddersydd rettighetsinformasjon og eventuell rettshjelp.
- 3) For å *kvalitetssikre informasjonen* gjennomgår foredragene en grundig faglig sjekk før de holdes. Vi benytter også nettverket vårt, blant annet ved det juridiske fakultet, dersom vi føler at det er behov for det. Vi har jevnlig evalueringer og revisjoner av foredragene våre.
- 4) For å *sikre at informasjonen er relevant*, er vi i stadig dialog med brukergruppene og kontaktpersoner. Vi legger stor vekt på dialog med tilhørerne under foredragene, og kartlegger hvilke spørsmål som stilles. Vi innhenter også systematiske evalueringer fra kontaktpersoner etter hvert foredrag, i tillegg til at vi gjør en egenevaluering.
- 5) Vi arbeider ut fra *prinsippet om hjelp til selvhjelp*, og gir mye informasjon om hvor man kan finne mer informasjon.

6.3 Vår foredragsvirksomhet

6.3.1 Bakgrunn, målgruppe og evaluering

JURK har i en årrekke drevet systematisk oppsøkende virksomhet, særlig overfor kvinner med minoritetsbakgrunn. Andre grupper vi særlig søker å nå er kvinner i fengsel og voldsutsatte kvinner. Målet har vært å nå disse kvinnegruppene med samme tilbud som vi har til resten av landets kvinner; gratis juridisk rådgivning, forebyggende og rettsopplysende arbeid og rettspolitisk engasjement.

Mange minoritetskvinner har et stort udekket behov for informasjon om rettigheter og plikter i det norske samfunn. Vi ser imidlertid at gruppen "minoritetskvinner" er svært sammensatt, og at vi har behov for et omfattende samarbeid med kvinnene selv og deres ressurspersoner for å kunne gi dem den informasjon de trenger mest. Som en følge av dette startet vi i 2012 et pilotprosjekt med mer målrettet informasjon mot ulike grupper innvandrerkvinner gjennom et «train the trainers»-opplegg kalt «Jussambassadørene». Se mer informasjon om jussambassadørene under pkt 6.4.

Av evalueringene vi mottar får vi gode tilbakemeldinger på vår evne til toveis kommunikasjon, at foredragene er pedagogiske og tilpasset målgruppene, og at temaene som tas opp er relevante. Som tidligere nevnt, etterstreber vi å avholde saksmottak i etterkant av foredragene våre. På den måten kan kvinnene som ønsker det få meldt inn sin

sak til JURK. Sakene tas med til kontoret og behandles etter våre ordinære saksbehandlingsrutiner. Mange kvinner vil få svar på spørsmålene sine under selve foredraget. Det er først og fremst i tilfeller hvor det er kvinner som sitter igjen med mer kompliserte saker hvor det er nødvendig å undersøke det juridiske eller innhente mer konkret informasjon for akkurat hennes situasjon, at det vil være nødvendig å behandle dette som en sak. Det kan også være fordi spørsmålet er av sensitiv karakter, eller at kvinnen har behov for partsrepresentasjon.

Kombinasjonen informasjon og saksmottak er en god måte å nå mange kvinner på, siden dette senker terskelen for å søke hjelp med egen sak. Vi får tilbakemeldinger fra innvandremiljøene på at det i tillegg er et stort behov for kompetanseheving hos ressurspersoner i disse miljøene som allerede formidler mye juss og informasjon om det norske samfunnet på morsmålet. Dette er bakgrunnen for Jussambassadør-prosjektet.

6.3.2 Innføring i norsk rett

Siden 2005 har vi holdt foredrag for innvandrerkvinner om sentrale rettigheter og plikter i Norge. Foredraget dreier seg om rettigheter knyttet til ekteskap, opphold i Norge, barn, fri rettshjelp samt vold og mishandling. Opplæringen er blant annet holdt på voksenopplæringscentre, kvinnekafeer og frivilligsentraler.

Kvinnene vi har møtt er fra mange forskjellige land og varierende botid i Norge. Språkkunnskapene er også veldig varierende, noe som er utfordrende.

I desember 2010 holdt vi vårt første skoleprosjekt for menn – i en separat gruppe. Foredraget hadde samme innhold – i tillegg til et fokus på reell likestilling mellom kjønnene. For å gi kvinnene reell mulighet til likestilling er det helt vesentlig at mennene kan være støttespillere og ikke motstandere, og JURK innser at vi også har et ansvar i denne sammenheng. Vi tilbyr derfor i noen grad foredrag for menn. Vi prioriterer likevel først og fremst kvinner, og dersom det skal holdes foredrag for både kvinner og menn velger vi helst å dele gruppene opp dersom det er mulig. Vi merker særlig på de delene av foredragene som handler om rettigheter i ekteskap, vold og mishandling, at kvinnene spør og deltar mer dersom det er rene kvinnegrupper. Dette må vi også ta hensyn til.

6.3.3 Arbeids- og diskrimineringsrett

Foredraget som omhandler diskriminering ble startet i samarbeid mellom Avdeling for kvinnerett, barnerett, likestillings – og diskrimineringsrett (KVIBALD) ved UiO, cand.jur. Tina Nordstrøm og professor Anne Hellum i 2010. Sammen utarbeidet disse et

rettighetsinformasjonsprogram om diskrimineringsrett som skulle holdes for innvandrerkvinner.

Da det var vanskelig å få booket tilstrekkelig mange foredrag med temaene diskrimineringsrett, vold og mishandling, ble foredraget omarbeidet i 2011. Modulen som omhandlet diskriminering, trakassering og rasisme ble stående, mens modulen som omhandlet vold og mishandling ble erstattet med arbeidsrett. Bakgrunnen for endringen var å gjøre foredraget mer attraktivt og å utvide foredraget innen temaer som tilhørergruppen selv har etterspurt. Modulen som omhandler vold og mishandling er fortsatt med i JURKs andre rettighetsinformasjonsprosjekt, innføring i norsk rett.

Etter omleggingen ble foredraget noe lengre, og tar nå omtrent 2x45 minutter. Om det i fremtiden skulle finnes midler, er det et ønske å lage et arbeidshefte tilhørende foredraget, som kan anvendes for eksempel i voksenopplæringsklasser som repetisjon. Vi har et slikt arbeidshefte til innføring i norsk rett-foredraget.

6.3.4 Husleierett

I 2014 ble det utviklet et nytt foredrag. Dette kom til etter at en av våre rettspolitiske arbeidsgrupper var i kontakt med Kirkens Bymisjon angående problematikken med innvandrerkvinneres svekkede muligheter på leiemarkedet. Kirkens Bymisjon holder allerede kurs for minoritetskvinner i samarbeid med Skanska, hvor det gis opplæring i hvordan ting fungerer i moderne, norske boliger, og hvilket vedlikehold som forventes av leietakere. De juridiske sidene ved leieforholdet var ikke behandlet i dette foredraget, og Kirkens Bymisjon og JURK ble enige om at JURK skulle utarbeide et foredrag om de viktigste reglene som gjelder i et leieforhold. JURKs bolig- og utlendingsrettsgruppe lagde dette foredraget, og det fungerte svært godt. Etter å ha holdt foredraget noen ganger, besluttet vi at dette skulle inngå som et av de faste foredragene vi tilbyr.

6.3.5 Foredrag for kvinnelige innsatte

Vi opplever at det er et stort behov for rettighetsinformasjon og konkret rådgivning overfor innsatte. Kvinner i fengsel er en minoritet blant innsatte i Norge, og møter andre problemer enn menn i straffeapparatet. Dette kan typisk dreie seg om problemer om samvær med barn man har hatt boende fast hos seg, eller graviditet og funksjonshemming i fengsel. Vi får også inn mange spørsmål om straffegjennomføring; herunder særlig telefontid og tolk, gjeld, vold og mishandling. Vi har erfart at gjeld er et gjennomgående problem for innsatte, og at hjelpeapparatet er svekket på dette punktet.

I 2016 har vi hatt et særlig fokus på kvinnelige innsatte. Vi har som tidligere nevnt gjort en ekstra stor innsats gjennom vårt oppsøkende arbeid og har vært på faste besøk i samtlige kvinne fengsel i Norge. Mange av den kvinnelige fangepopulasjonen har bakgrunn med vold og mishandling. Med midler fra blant annet Justis og beredskapsdepartementet, har vi holdt foredraget "vold i familien" for de innsatte. Dette har fungert svært bra og vi opplever at foredraget og tematikken var relevant for tilhørerne.

Under de fleste fengselsbesøkene JURK gjør, holdes det et kort informasjonsforedrag og vises film før saksmottak avholdes. Dette er med på å gi de innsatte nyttig informasjon også utover de spørsmålene de måtte ha i konkrete saker.

6.4. Jussambassadørene – et prosjekt finansiert av IMDi

I oktober 2012 avholdt vi en idédugnad for å kartlegge hvordan et «train the trainers»-opplegg for ressurspersoner i innvandremiljøene bør se ut. Vi laget en internrapport og avholdt pilotseminarer med andre informasjonsaktører.

JURK mottok midler fra IMDi i 2013 til å videreutvikle Jussambassadørprosjektet. Temaet ble satt til lover og regler om foreldres ansvar for barn, inkludert informasjon om barnevernet. Målgruppen for prosjektet er kvinner som har kommet til Norge gjennom familieinnvandring med andre enn flyktninger, og som derfor ikke har tilgang på introduksjonsordningen. De to største gruppene i denne kategorien er i følge SSB polske og thailandske kvinner, så vi valgte å fokusere på disse. Vi utarbeidet fullt kursmateriell som Jussambassadørene selv kan anvende til å kurse kvinner i sine nettverk, og avholdt en seminarhelg hvor Jussambassadørene fikk opplæring i bruken av dette materialet. Prosjektet har vært svært vellykket.

I 2014 mottok vi igjen midler fra IMDi, til å videreutvikle og forbedre prosjektet. Vi reiste da på besøk til flere av Jussambassadørene for oppfølging av dem og deres nettverk. Her fikk vi se hvordan Jussambassadørene organiserte seg og arbeidet sitt. Det var en gledelig overraskelse å se at prosjektet fungerte utover all forventning. I tillegg til å holde foredraget vi har utarbeidet til dem, har flere Jussambassadører arrangert temakvelder for sine kvinnenettverk der de inviterer representanter fra ulike offentlige instanser til å drive ytterligere kursing. Dette er ideer de har fått med seg fra skoleringen og opplegget som ble gjort av JURK under opplæringshelgen.

Vi samlet på nytt Jussambassadørene til en seminarhelg i Oslo, da med temaet arbeidsrett. Dette var et tema Jussambassadørene selv ønsket seg. Vi brukte samme modell som tidligere; vi utarbeidet materiell bestående av et standardisert foredrag og tilhørende brosjyrer, og trente Jussambassadørene i å holde foredraget. Opplæringen under seminarhelgen er en viktig del av kvalitetssikringen av den informasjonen Jussambassadørene videreformidler til sine kvinnenettverk.

I 2015 videreførte vi prosjektet etter samme modell som i 2014. Vi reiste på besøk til utvalgte Jussambassadører, og avholdt en ny seminarhelg med kursing. Temaet i 2015 var «Vold i familien». Vi utvidet også gruppen Jussambassadører kraftig. Vi mottok også midler fra IMDi i 2016. På bakgrunn av ønsker fra Jussambassadørene våre valgte vi temaet "Deling av ting og penger ved skilsmisse eller død" for den årlige seminarhelgen i Oslo. Som tidligere utformet vi et standardisert foredrag som Jussambassadørene ble lært opp til å holde, og en tilhørende brosjyre. Vi opplever stor interesse for prosjektet både fra IMDi og andre organisasjoner.

6. Rettspolitisk arbeid

Det rettspolitiske arbeidet drives ut i fra de erfaringer vi får gjennom den konkrete saksbehandlingen. Vi arbeider for å få frem kvinneperspektivet – da vi ser at dette i mange tilfeller er fraværende eller svakt.

Det rettspolitiske arbeidet ivaretas blant annet gjennom utarbeidelse av høringsuttalelser til nye lovforslag, påvirkning av offentlige instanser, lobbymøter på Stortinget, deltakelse i samfunnsdebatten ved foredrag, avisinnlegg, radioprogram m.m.

Alle ansatte på JURK bidrar i det rettspolitiske arbeidet.

6.1 Rapporter

JURK arbeider med å dokumentere kvinners særskilte rettslige stilling og behov gjennom ulike typer av rapporter. Rapporter er også en god metode å sikre kompetanseoverføring internt, og på den måten sikre at vi klarer å følge opp våre egne rettspolitiske prosjekter til tross for stor utskiftning av medarbeidere. I 2014 skrev JURK to omfattende rapporter, «Rapport om politiets familievoldskoordinatorordning» og «Krise etter endt opphold på krisesenter- en rapport om hvordan dette kan unngås». I 2016 har vi arbeidet videre ut fra konklusjonene herfra, og jobber kontinuerlig med å påvirke i retning av det vi mener er heldig for våre klienter.

I 2015 startet arbeidet med forberedelse av en ny rapport om forholdene for kvinnelige innsatte i norske fengsler. Dette på bakgrunn av våre erfaringer i saksbehandlingen, der vi ser at kvinnelige innsattes tilbud når det gjelder blant annet utdanning- og fritidstilbud er vesentlig dårligere enn det for menn. I forberedelsesfasen her, har vi blant annet vært i kontakt med LDO og Sivilombudsmannen. Vi begynner arbeidet med intervjuer av kvinnelige innsatte i 2017.

6.2 Høringer/Innspill til offentlige utvalg

Erfaringer JURK får gjennom saksbehandling og rettighetsinformasjonsarbeid brukes aktivt i høringsvar og innspill til offentlige utvalg. I 2016 skrev vi hele 10 høringsvar:

- Høring om forslag til felles diskriminering- og likestillingslov.
- Høring om endringer i utlendingsloven.
- Høring i forbindelse med NOU 1:16 arbeidstidsutvalget.

- Høring om forslag til endring i rettshjelpsloven, retthjelpsforskriften og stykkprisforskriften.
- Høring om ny lov om omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere.
- Høring om forslag til ny domstolslov.
- Høring om forslag til endring i trygderegelverket i lys av asylsøkersituasjonen.
- Høring om registrering av enkeltpersoners gjeld (gjeldsregisterlov).
- Høring om effektivisering av håndheving på diskrimineringsområdet.
- Høringssvar til Kriminalomsorgens strategi for kvinner i varetekt og straffegjennomføring.

Vi var også på tre muntlige høringer på stortinget:

- Høring om det kjønnsdelte arbeidsmarkedet og seksuell trakassering.
- Høring i forbindelse med Meld. St. 7 (2015-2016) «like muligheter for kvinner og menn».
- Høring i forbindelse med «endringer i utlendingsloven (innstramminger II)».

I tillegg ble vi invitert til å delta i en referansegruppe for spørsmål om avgjørelsesorgan for saker etter barneloven og barnevernloven. I den forbindelse kom vi med innspill til Særdomstolsutvalget. JURK deltok også på et møte med forvaltningslovsutvalget og fortalte om våre erfaringer med forvaltningen og ønsker til en ny og forbedret forvaltningslov.

Høringer og innspill er tilgjengelige i sin helhet på www.jurk.no.

6.3 FNs menneskerettighetskonvensjoner

I 2016 begynte arbeidet med sivilsamfunnets supplerende rapport til FNs kvinnekonvensjon. JURK er en viktig bidragsyter i arbeidet som koordineres av FOKUS- Forum for kvinner og utviklingsspørsmål.

6.4 Rettspolitiske prosjekter

I tillegg til saksbehandlingsgruppene, deltar alle medarbeiderne i JURK i ulike rettspolitiske prosjekter. Det er stort rom for den enkelte saksbehandler til å påvirke hvilke prosjekter vi til enhver tid skal ha. Som nevnt tidligere, er det erfaringer fra saksbehandlingen som danner grunnlag for JURKs rettspolitiske engasjement. Det betyr at dersom vi opplever generelle mangler i gjeldende rett, eller at rettsregler kommer uheldig ut for våre klienter, kan vi starte nye rettspolitiske prosjekter. Målet med dette arbeidet er å belyse problemer, samt skape endring til det beste for våre klienter. Vi mener at dette arbeidet er både viktig og dessuten kostnadseffektivt, da målet er at færre skal ha behov for rettshjelp i snever forstand.

6.4.1 Samboerprosjektet

JURKs samboerprosjekt har i 2016 fortsatt arbeidet med forslag til ny samboerlov. Arbeidet gjøres i samarbeid med prof. Tone Sverdrup ved juridisk fakultet. I tillegg har vi arbeidet mye med rettighetsinformasjon. Se kapittel 3.4 for oversikt over stands.

6.4.2 «Rød knapp»-kampanjen STOPP VOLD MOT KVINNER

JURK samarbeider med Islamsk Råd, Norske kvinners sanitetsforening, Reform, Virke, Krisesentersekretariatet og Den norske kirke i Rød knapp-kampanjen. Målet er at vold mot kvinner elimineres og vi jobber for nulltoleranse for vold mot kvinner.

Organisasjonene opprettet en kampanje kalt «Rød knapp»-kampanjen hvor vi har fått laget pins med røde knapper. Rødfargen skal være et blikkfang og symbolisere «kjærlighet» og «STOPP», og de fire hullene representerer kunnskapshull som vi har behov for å tette. Disse fire hullene er voldsutsattes rettigheter, forskning, hjelpetilbud og forebygging. Knappene deles ut én gang i måneden – og til nå har den blitt delt ut ved Nationalteatret den 25. hver måned (Den internasjonale dagen for avskaffelse av vold mot kvinner er den 25. november).

Kampanjen har også i 2016 arrangert en faglig halvdagskonferanse den 25. november på Ingeniørenes hus.

6.4.3 Seksuell trakassering

JURK startet i 2013 et prosjekt om seksuell trakassering. Grunnen til at vi ønsker å jobbe rettspolitisk med dette er fordi LDO ikke er gitt håndhevingsmyndighet på området, noe som betyr at det mangler en lavterskel håndhevingsmekanisme for de som er utsatt for seksuell trakassering. JURK utarbeider nå en undersøkelse om seksuell trakassering i advokatbransjen, med spesiell vekt på forholdene for fullmektiger. I denne forbindelse har vi hatt møter med blant andre LDO og FAFO.

6.4.4 Menneskehandelsprosjektet

I 2015 startet vi med et nytt menneskehandelsprosjekt. I oppstartsfasen har vi vært i kontakt med blant andre Rosa-prosjektet, samt advokater som jobber på feltet, og planlegger videre møtevirksomhet, blant annet med Politiets utlendingsenhet. I løpet av 2016 har vi innsett at rammene for prosjektet må utvides noe, og fra og med neste år vil det omfatte alle kvinner i migrasjon. Grunnen til dette er først og fremst at vi i liten grad kommer i kontakt med ofre for menneskehandel gjennom vår saksbehandling.

6.4.5 Voldtektsprosjektet

JURK har gjennom prosjektet holdt foredrag på skoler, arrangert paneldebatt, samt deltatt med en muntlig appell under demonstrasjonen i forbindelse med Hemsedal-saken. JURK er tydelige på at vi ønsker et større fokus på holdningsarbeid og forebygging. Derfor retter vi arbeidet mot ungdom.

6.4.6 Fængselsprosjektet

Fængselsprosjektet startet i 2015. Vi planlegger å lage en ny rapport om forholdene for kvinnelige innsatte. Dette på bakgrunn av at erfaringene fra saksbehandlingen og saksmottak i fengslene tilsier at forholdene ikke har blitt bedre siden JURKs forrige fængselsrapport fra 2011. I løpet av 2016 har vi hatt møter med blant andre LDO, Sivilombudsmannen og OSCE (Office for democratic and human rights). Vi er blitt bevilget midler til å gjennomføre undersøkelsen fra blant andre Scheibler og Lovsamlingsfondet.

6.4.7 FRG – Fri rettshjelp

JURK har sammen med Jussbuss, Yngre Advokater Oslo og Advokatforeningen arrangert paneldebatt om rettshjelpsordningen. Vi har videreført samarbeidet med de øvrige organisasjonene, og fortsetter arbeidet for en økt inntektsgrense, førstelinjetjeneste og flere saksområder inn under ordningen.

7. Internasjonalt arbeid

Gjennom JURKs medlemskap i FOKUS – Forum for kvinner og utviklingsspørsmål mottar vi prosjektstøtte til vårt samarbeid med kvinneorganisasjoner i Tanzania og Guatemala.

7.1 Mujeres Transformando el Mundo (MTM)

JURK har samarbeidet med den guatemalske organisasjonen Mujeres Transformando el Mundo (MTM) siden 2010. Samarbeidet er bygd på et prinsipp om gjensidig læring og erfaringsutveksling mellom organisasjonene. Gjennom prosjektet deles informasjon og erfaringer om hvordan man kan nå ut til sårbare grupper med et udekket rettshjelpsbehov. Dette gjøres blant annet gjennom årlige prosjektreiser til Guatemala hvor vi får en mer inngående kjennskap til hverandres arbeidsmetoder og interne organisering. Prosjektet gir videre jusstudentene som jobber i JURK en viktig innsikt i hvilke utfordringer som møter kvinner og jenter i andre land, og hvordan man ved hjelp av juridiske virkemidler kan sørge for at disse gruppene for realisert sine grunnleggende rettigheter.

MTM sitt formål er å gi sine klienter et helhetlig hjelpetilbud som både tar høyde for de juridiske, psykologiske og sosiale utfordringene som kan oppstå som en følge av vold og overgrep. Organisasjonen gir rettighetsinformasjon til kvinner og jenter for å gjøre dem i stand til å hevde sin rett ovenfor offentlige myndigheter og private parter. MTM representerer også enkeltklienter overfor domstolene, og jobber gjennom strategisk sakførsel for å skape presedenser innenfor det guatemalske rettssystemet i saker som omhandler vold mot kvinner. I mange av disse sakene representerer MTM jenter helt ned i 10-12 årsalderen som har blitt utsatt for seksuelle overgrep av personer som de er i nær familie med. Som en følge av Guatemalas strenge lovforbud mot abort blir mange av disse jentene tvunget til å bære fram barn som et resultat av overgrepene de er blitt utsatt for. Rettspolitisk jobber MTM derfor for å sikre disse jentene rett til å bestemme over sin egen kropp og rett til en verdig oppreisning.

I tillegg til å arbeide med vold og diskriminering som finner sted i Guatemala i dag, har MTM i en årrekke jobbet for å skape en anerkjennelse for de systematiske overgrepene som urfolkskvinner ble utsatt for under Guatemalas 36 år lange borgerkrig. På tross av at rapporter viser at seksuell vold ble brukt strategisk av blant annet militæret har de ansvarlige ikke blitt stilt for retten i etterkant av våpenhvilen som ble inngått i 1996, og kvinnene som ble utsatt for overgrep har ikke mottatt noen form for erstatning. MTM setter volden som fant sted under konflikten i sammenheng med de brutale overgrepene som

kvinner og jenter blir utsatt for helt frem til i dag ved å peke på at det historisk sett nær sagt har eksistert en straffefrihet for disse formene for forbrytelser i Guatemala.

Aktiviteter og resultater fra 2016

Sepur Zarco-saken

MTMs aktiviteter i 2016 har i stor grad blitt dominert av arbeidet med vold og overgrep som fant sted under borgerkrigen i landet. I februar i år resulterte organisasjonens langvarige arbeid på dette området i at en rettsprosess ble igangsatt ved Guatemalas Høyrisikodomstol. I denne saken representerte MTM 15 urfolkskvinner som ble utsatt for systematisk seksuell vold, tortur og slaveri i perioden 1982-1988. Kvinnene ble holdt som fanger i en militærleir i Sepur Zarco-området og ble tvunget til å utføre husarbeid for soldatene uten betaling. I forbindelse med at kvinnene utførte dette tvangsarbeidet ble de regelmessig utsatt for grove seksuelle overgrep, ofte med våpen rettet mot brystet. Flere av kvinnene og deres barn ble drept av sine overgripere. Den 26. februar ble dommen avsagt og de to tiltalte i saken ble dømt til henholdsvis 120 år og 240 år i fengsel.

Avgjørelsen er en av ytterst få saker hvor voldtekt som er begått i krigstid har blitt behandlet av domstolene i landet hvor overgrepene fant sted. Dette gjør at dommen skiller seg fra andre prosesser for internasjonale tribunaler ved at det er det nasjonale rettssystemet som tar et oppgjør med overgrepene som fant sted. Sepur Zarco-saken kan på denne måten bidra til å øke tilliten til rettssystemet i Guatemala, og til å skape en anerkjennelse i samfunnet for at kvinnene ble utsatt for urettmessige overgrep. I tillegg er avgjørelsen den første som typifiserer seksuelt slaveri som en krigsforbrytelse og som en forbrytelse mot menneskeheten.

Gjennom Sepur Zarco-saken har Høyrisikodomstolen i Guatemala også anerkjent at kvinnene har krav på en verdig erstatning som går utover en ren økonomisk kompensasjon. Totalt identifiserer domstolen i sin avgjørelse 16 punkter som skal gi en helhetlig oppreisning til kvinnene og fungere som en garanti for ikke-gjentakelse av forbrytelsene som fant sted under krigen. Disse punktene inkluderer retten til utdanning for lokalsamfunnene rundt Sepur Zarco, helsetjenester og jordrettigheter. MTM har i etterkant av dommen jobbet aktivt for å sørge for at denne erstatningen realiseres. Så langt har myndighetene vist liten vilje til å sette i gang nødvendige tiltak, og MTM vurderer derfor potensielt et nytt søksmål for å sikre at kvinnenens rett til erstatning respekteres.

7.2 KWIECO - Kilimanjaro Women Information Exchange and Consultancy Organization

KWIECOs overordnede mål er å oppnå et samfunn som respekterer menneskerettighetene, og marginaliserte gruppers rett til likestilling. Dette gjør de gjennom å dele kunnskap om

rettigheter, gi tilgang til juridiske og økonomiske tjenester til sårbare grupper, og ved å drive lobbyvirksomhet for endring. JURK har samarbeidet med KWIECO siden 2004.

KWIECO tilbyr rettshjelp i konkrete saker, sprer rettighetsinformasjon, og jobber rettspolitisk, altså er de organisert ganske likt som JURK. De tar imot saker fra hele Kilimanjaro-regionen, og kan bidra med blant annet oversetting av rettsdokumenter, rådgivning og med å representere sine klienter i retten. Sakene omhandler ofte voldsproblematikk, eiendomsrettigheter, arverettigheter og barns rettigheter.

KWIECO vitner om et stort behov for å gi beskyttelse til kvinner og barn som er rammet av vold, og gir juridisk rådgivning og representasjon til voldsutsatte. Som et konkret tiltak for å avhjelpe voldsproblematikken i sin region, har KWIECO bl.a. opprettet et krisesenter etter inspirasjon fra Norge. I tillegg har de en rekke andre tiltak og programmer for å bedre holdninger i samfunnet knyttet til voldsproblematikk. For eksempel holder de jevnlig kurs i seksuelle og reproduktive rettigheter, spesielt rettet mot unge menn og kvinner.

Videre spres rettighetsinformasjon i hele regionen, blant annet gjennom store "rettshjelps-camper", opplæring av lokale myndigheter og ressurspersoner, og forskjellige typer informasjonsmøter. Rettspolitisk jobber KWIECO opp mot både lokale og nasjonale myndigheter for å sikre at lovgivningen gjennomføres i tråd med menneskerettighetene, og for at lovene gir hele befolkningen likestilte rettigheter. Videre arbeider de for å endre rettspråket i Tanzania fra engelsk til swahili, for å bedre rettssikkerheten for majoriteten av befolkningen som kun snakker swahili.

Aktiviteter og resultater fra 2016:

Per 01.10.2016 har KWIECO gitt juridisk rådgivning til 1502 klienter i 2016, hvorav 960 var kvinner. 446 av disse klientene fikk bistand med å utarbeide og forstå juridiske dokumenter. Så langt i år har de bistått klienter med 36 avsluttede saker i retten.

I 2016 er mottakerne av KWIECOs tjenester primært deres klienter; mennesker med et udekket rettshjelpsbehov. Det er både kvinner, barn og menn, som alle er mennesker som av forskjellige grunner marginaliseres. Sekundært er det kommunale ledere, frivillige rundt i distriktet, media og lokale domstoler som er en del av KWIECOs nettverk. KWIECO oppgir selv at det mest betydelige resultatet de har oppnådd det siste året, er et økt engasjement i lokalsamfunnet for å forsvare rettighetene til volds ofre, samt en økt forståelse for betydningen av opplysning og kunnskap om seksuell og reproduktiv helse.

Videre har de i større grad lykkes med å desentralisere organisasjonen, det vil si at frivillige nå jobber fra sine lokale kontorer rundt om i regionen, fremfor å jobbe fra hovedkontoret. Dette sikrer at tilgangen til juridiske tjenester er nærmere folket, spesielt i de mer rurale områdene av regionen. KWIECO erfarer en stadig større bevissthet om juridiske rettigheter, og de opplever at folk generelt er mer interesserte i å få kunnskap om sine rettigheter. De har også i år deltatt på en rekke møter både på lokalt og nasjonalt nivå, for å diskutere lover og

praksis som diskriminerer marginaliserte grupper. De erfarer at de fremdeles er en stor utfordring at lokale klanledere og religiøse ledere i regionen preges av patriarkalske normer, men gjennom arbeidet med frivillige tilknyttet organisasjonen, såkalte "paralegals", har dialogen med disse gruppene blitt langt bedre de siste årene.

Utfordringer og veien videre:

KWIECO ønsker å få en bedre og mer omfattende dialog med domstolene og politiet, særlig i tilknytning til kjønnsbasert vold. Dette er ønskelig for å sikre at deres klienter vil møte et mer "brukervennlig" og tilgjengelig politi, og at domstolene ikke gjør vurderinger basert på diskriminerende tradisjoner/normer. Dette vil særlig være av nytte for voldsofre.

De ønsker også å utvide til andre regioner enn Kilimanjaro, ettersom at de stadig får flere og flere klienter fra andre regioner. Dette vil bare være aktuelt dersom de klarer å skaffe flere donorer til organisasjonen.

Regjeringen i Tanzania holder nøye tilsyn med frivillige organisasjoner som mottar støtte fra utenlandske donorer, angivelig fordi de vil hindre at frivillige organisasjoner mottar støtte fra terrororganisasjoner. Derfor bruker KWIECO svært mye ressurser på grundig rapportering, og for å sikre full åpenhet om deres virksomhet.

Det registreres at fattigdom fører til at mange av klientene velger å ikke gå videre med sine saker. Dette forklares med at rettssaker er svært tidkrevende, og at de derfor ikke har råd til å bruke tiden sin i retten i stedet for på jobb, samt at det er slitsomt å tilbringe tid i retten når det er mangel på mat. Dette er en utfordring KWIECO ønsker å gjøre mer synlig.

KWIECO opplever også at de i økende grad får henvendelser om menneskehandel. De har ikke jobbet med dette området tidligere, og vet ikke så mye om i hvilket omfang dette foregår i deres region, men ønsker å utforske mulighetene for at dette er noe de kan begynne å jobbe med.

8. Økonomi

8.1 Årsregnskap for 2016

JURK endte med et underskudd på 45 341 kr for 2016. Vi hadde et overskudd i fjor grunnet tilskudd på tampen av året. I år var det derfor ventet med et mindre underskudd. Dette skyldes først og fremst nødvendige investeringer i forbindelse med flyttingen.

Resultatregnskap

	Note	2016	2015
DRIFTSINNEKTER OG DRIFTSKOSTNADER			
Driftsinntekter			
Annen driftsinntekt		7 349 287	7 731 072
Sum driftsinntekter		7 349 287	7 731 072
Driftskostnader			
Lønnskostnad	1	3 837 705	3 771 620
Avskrivning på varige driftsmidler	2	5 297	0
Annen driftskostnad	1	3 553 877	3 622 073
Sum driftskostnader		7 396 879	7 393 693
DRIFTSRESULTAT		(47 592)	337 379
FINANSINNEKTER OG FINANSKOSTNADER			
Finansinntekter			
Annen renteinntekt		2 441	1 890
Sum finansinntekter		2 441	1 890
Finanskostnader			
Annen rentekostnad		189	220
Sum finanskostnader		189	220
NETTO FINANSPOSTER		2 251	1 670
ORDINÆRT RES. FØR SKATTEKOSTNAD		(45 341)	339 050
Skattekostnad på ordinært resultat		0	0
ORDINÆRT RESULTAT		(45 341)	339 050
ÅRSRESULTAT		(45 341)	339 050
OVERF. OG DISPONERINGER			
Overføringer annen egenkapital		(45 341)	339 050
Fremføring av udekket tap		0	0
SUM OVERF. OG DISP.		(45 341)	339 050

JURIDISK RÅDGIVNING FOR KVINNER

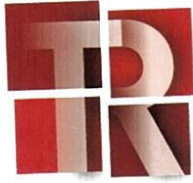
Balanse pr. 31.12.2016

	Note	31.12.2016	31.12.2015
EIENDELER			
ANLEGGSMIDLER			
Varige driftsmidler			
Driftsløsøre, inventar, verktøy, kontorm.	2	21 945	0
Sum varige driftsmidler		21 945	0
SUM ANLEGGSMIDLER		21 945	0
OMLØPSMIDLER			
Fordringer			
Bankinnskudd, kontanter o.l.	1	32 929	28 193
SUM OMLØPSMIDLER		2 183 196	1 994 290
SUM EIENDELER		2 238 070	2 022 483
 EGENKAPITAL OG GJELD			
EGENKAPITAL			
Opptjent egenkapital			
Annen egenkapital	3	1 279 012	1 324 354
Sum opptjent egenkapital		1 279 012	1 324 354
SUM EGENKAPITAL		1 279 012	1 324 354
GJELD			
KORTSIKTIG GJELD			
Leverandørgjeld		36 321	202 467
Skyldig offentlige avgifter		183 392	138 334
Annen kortsiktig gjeld		739 345	357 328
SUM KORTSIKTIG GJELD		959 059	698 129
SUM GJELD		959 059	698 129
SUM EGENKAPITAL OG GJELD		2 238 070	2 022 483

Styret i Juridisk Rådgivning For Kvinner

Ingrid Fladberg Brucker
31.01.2017

Total
Revisjon DA

Kongensgate 21, 4. etg.
1530 Moss
Tlf. 69 20 42 40
post@totalrevisjon.no
www.totalrevisjon.no

JURK

Arbinsgate 7

0253 Oslo

Att: daglig leder

Regnskapet 2016 - Juridisk Rådgivning for Kvinner (JURK)

Vi har foretatt en begrenset gjennomgang av hovedregnskapet til JURK pr 31.12. 2016 , som viser ett underskudd på kr. 45 341,-.

Regnskapet består av resultatregnskap, balanse og noter.

Regnskapet er ivaretatt av autorisert regnskapsfører; Vekstra Elevrum SA v/ Demir Ligonja .

Vår oppfatning er at regnskapet er ivaretatt og avstemt på en tilfredstillende måte, og er i samsvar med gjeldene lover og forskrifter.

Innberetningspliktige lønnsforhold er tilfredstillende ivaretatt og avstemt mot regnskapet.

Dette til orientering

Moss, den 21 mars 2017

Med vennlig hilsen

Total Revisjon DA

Ole-Petter Brevold

Medlemmer av revisorforeningen:

Randi Anette Klemsdal, Inger Johanne Roer Andersen, Ole-Petter Brevold

Stor takk til bidragsyterne våre i 2016

Driftstilskudd og prosjekttilskudd	Beløp i kr
FOKUS/NORAD	2 449 605
Oslo kommune	500 000
Studieforbundet solidaritet	31 080
Andre kommuner	3596
Juristforbundet	83 000
Velferdstinget Oslo/Akershus	130 000
IMDI	400 000
Justis- og beredskapsdepartementet	3 497 000
Den Norske Advokatforeningen	20 000
Zonta Oslo	5000
Andre prosjekter	274 412

I tillegg til disse direkte bidragene har vi også mottatt en del annen indirekte økonomisk støtte. Universitetet i Oslo har også i år betalt for våre lokaler, strøm, telefon og postgang. Universitetet har også gitt oss betydelig hjelp i forbindelse med flytting til Skippergata og planlegging av dette. Universitets støtte er av helt avgjørende betydning for vår eksistens.

Det bemerkes at JURKs internasjonale prosjekter er finansiert gjennom NORAD og FOKUS. Midlene vi får går i all hovedsak videre til ekstern partner i hhv Guatemala og Tanzania.